

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему:

«Традиційна весільна обрядовість Снятинщини»

Студентки 2 курсу, групи СОІ(з)-22м
напряму підготовки (спеціальності)
014 «Середня освіта (Історія)»

Романюк Вікторії Дмитрівни

Керівник:

кандидат історичних наук, доцент

Королько Андрій Зіновійович

Рецензент:

кандидат історичних наук

Савчук Богдан Романович

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

м. Івано-Франківськ – 2023 р.

Анотація

Романюк В.Д. Традиційна весільна обрядовість Снятинщини. Івано-Франківськ, 2023. 100 с.

На основі опрацьованих джерельних та історіографічних матеріалів у дипломній роботі висвітлено традиційну весільну обрядовість Снятинщини, як невід'ємну частину Покутського етнографічного району. Розкрито зміст складників традиційного весільного ритуалу: дошлюбне спілкування молоді, сватання та заручини, запрошення на весілля, розплітання та розчісування коси нареченої, шлюб, весільна гостина, післявесільне застілля, завершальні практики, а також атрибути весілля (барвінок, коровай, одяг молодих, ладкання). Актуальність теми полягає в тому, що глобалізація, модернізація та діджиталізація зараз надто швидко змінюють та виштовхують в тінь місцеві архаїчні обрядові практики. З цим фоном етнічні спільноти втрачають свою унікальність, адаптуючись до чужих традицій і втрачаючи зв'язок зі своїм етнічним корінням. У світлі демократичних змін в Україні та її боротьби за незалежність, актуальною стає необхідність наукового осмислення української культурно-історичної спадщини. Це охоплює аналіз традиційних вірувань, звичаїв та обрядів, що стають передумовами для збереження та відродження національної ідентичності в умовах сучасних глобальних викликів.

Здійснено комплексну характеристику структурних елементів традиційної весільної обрядовості Снятинщини. Продемонстровано та розкрито методику реалізації використання етноматеріалів на уроках з історії України та рідного краю.

Ключові слова: весільний обряд, традиційні весільні звичаї, весільні танці, родинні традиції, сватання, заручини, весільна гостина, Покуття, Снятинщина.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Джерельно-історіографічні засади дослідження.....	7
1.1 Джерельна база роботи.....	7
1.2 Історіографія проблеми.....	14
РОЗДІЛ 2. Характеристика передвесільних обрядів.....	23
РОЗДІЛ 3. Особливості весільної обрядовості.....	34
РОЗДІЛ 4. Специфіка післявесільних обрядів.....	47
РОЗДІЛ 5. Використання результатів дослідження на уроках..	56
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Актуальність теми. Важливим напрямком сучасної української науки є всебічне студювання традиційної сімейної обрядовості. Одним із її інтегральних елементів є весільна обрядовість. Вона охоплює широке коло архаїчних вірувань й ритуалів, які виконують важливе соціальне перетворення – переводить особу із стану юнацтва у заміжній стан. Споконвіків проходження особою весільного ритуалу дозволяло її соціалізуватись і «легітимізуватись» в культурному середовищі. Неодружені сприймались суспільством «неповноцінними» і провокували відповідну негативну рефлексію. Саме весільна обрядовість завше узаконювала соціальний інститут сім'ї. Дослідник О. Кожолянко вважає, що традиційна весільна обрядовість – один із найбільш стійких та складних культурних проявів, репрезентативний маркер національної ідентичності [73].

Загальносвітові процеси глобалізації, модернізації, діджиталізації невинно призводять до видозмінення й забуття місцевих архаїчних обрядових практик. У результаті етнічна спільнота засвоює чужі традиції й забуває про своє етнічне коріння. Тому в умовах демократичної національно-культурної розбудови України і війни за її незалежне існування постає надважливе завдання наукового осмислення української культурно-історичної спадщини, зокрема традиційних вірувань, звичаїв та обрядів.

Одним із етнокультурних теренів України, де до недавнього часу весільна обрядовість займала чільне місце в структурі родинних ритуалів є Снятинщина. Однак, на сьогоднішній день, традиційна весільна обрядовість Снятинщини, як невід'ємної частини Покутського етнографічного району залишається малодослідженою. У зв'язку з цим тема науково-дослідницької роботи актуальна та заслуговує на окреме вивчення.

Об'єктом дослідження виступає традиційна весільна обрядовість Снятинщини кінця XIX – першої половини XX ст.

Предметом наукового аналізу даної роботи є складники традиційного весільного ритуалу: дошлюбне спілкування молоді, сватання та заручини, запрошення на весілля, розплітання та розчісування коси нареченої, шлюб, весільна гостина, післявесільне застілля, завершальні практики, а також атрибути весілля (барвінок, коровай, одяг молодих, ладкання).

Метою роботи є аналітичне вивчення традиційної весільної обрядовості Снятинщини кінця XIX – першої половини XX ст.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- проаналізувати джерельно-історіографічну базу дослідження;
- системно вивчити передвесільні обряди;
- дослідити власневесільні обряди;
- розглянути післявесільні завершальні обряди;
- розробити методологічну основу для впровадження елементів досліджуваної тематики в шкільні предмети.

Хронологічні рамки дослідження визначені кінцем XIX – серединою XX ст. Нижня межа – пов’язана із початком наукового вивчення і активним збором етнографічного матеріалу про традиційну весільну обрядовість Снятинщини. Верхня межа – обумовлена часом сталого функціонування традиційної весільної обрядовості в побутовому укладі місцевого люду.

Географічні межі дослідження охоплюють терени Снятинської територіальної громади. У адміністративному відношенні Снятинська територіальна громада входить до складу Коломийського району Івано-Франківської області, а у історико-етнографічному – Покутського етнографічного району.

Теоретико-методологічними засадами дослідження є принципи історизму, системності та об’єктивності вивчення минулого. Для вирішення поставленої наукової проблеми та сформульованих завдань був застосований комплекс теоретичних та практичних методів. Автором використано загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція, дедукція) й спеціальні (польових досліджень, порівняльний та проблемно-хронологічний) методи дослідження.

Найбільш широке коло інформативних емпіричних джерел та збережених відомостей вдалося виокремити методом польових досліджень (опитування, інтерв'ю). Збір етнологічної інформації за темою дослідження проводився на основі спеціалізованих запитальників вітчизняних народознавців Г. Кожолянка, О. Кожолянка, А. Мойсея [99]. У процесі спілкування з респондентами використано уточнюючі питання з метою покращення ефективності дослідження (Додаток А). За допомогою порівняльного методу співставлено снятинські весільні звичаї й обряди із відповідними сегментами духовної культури інших етнокультурних теренів. Використання проблемно-хронологічного методу дало можливість прослідкувати трансформативні зміни, які відбулись у традиційній весільній обрядовості Снятинщини упродовж досліджуваного часу.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в постановці, аналізі, узагальненні проблеми дослідження.

Здійснено вперше:

– до наукового обігу введено записи польових досліджень автора;

Удосконалено:

– вивчення структурних елементів традиційної весільної обрядовості Снятинщини;

– використання етноматеріалів на уроках історії та рідного краю;

Отримали подальший розвиток:

– студіювання традиційної весільної обрядовості Покуття;

– дослідження зв'язків снятинської обрядовості із покутською та загальноукраїнською.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що представлений у дипломній роботі матеріал, основні положення та висновки можуть бути використані в науково-дослідній сфері для здійснення подальших теоретичних і практичних досліджень, зокрема для розробки окремих тем у ділянці української етнології, етнографії, фольклористики, етнолінгвістики, культурології; при вивченні народознавчих і краєзнавчих тем у дидактичній практиці середньої та вищої школи.

Робота сприятиме систематизації та узагальненню накопиченого етнографічного матеріалу і дозволить дати об'єктивну наукову оцінку традиційній весільній обрядовості Снятинщини як інтегральної частини покутського інваріанту.

Структура роботи зумовлена постановкою мети та завданнями дослідження. Робота побудована за проблемним принципом і складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (103) та додатків (3). Загальний обсяг роботи становить 100 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

Джерельно-історіографічні засади дослідження

1.1 Джерельна база роботи

Будь-яке вагоме дослідження у сфері гуманітарних наук залежать від правильно підібраних методологічних підходів, а особливо належної інформативної наповненості базового комплексу джерел. Об'єктивне написання і висвітлення теми нашої дипломної роботи вимагає залучення широкого кола первинних джерел різних за походженням, інформаційно-змістовою сутністю, достовірністю та повнотою. Виходячи з цього, джерельну базу роботи умовно поділено на дві групи: 1) неопубліковані (сучасні свідчення респондентів) матеріали; 2) опубліковані етнографічні матеріали. Тому в рамках окресленої роботи до сфери наукового обігу введено значну кількість неопублікованих польових етнографічних фіксацій, в той час, як значна кількість раніше опублікованих матеріалів нами піддаються новим авторським інтерпретаціям.

Вагому групі джерел з вивчення традиційної весільної обрядовості Снятинщини становлять польові етнографічні матеріали – сьогочасні авторські фіксовані спогади старожилів. Записані польові етнографічні матеріали формують вагомий масив джерельної бази дипломної роботи, оскільки репрезентують часто забуті елементи весільної обрядовості.

Первинні етнографічні дані були зібрані авторкою під час експедиційних виїздів (червень, липень, серпень 2023 р.) та відповідних анкетувань респондентів в населених пунктах Снятинської міської територіальної громади Івано-Франківського району (с. Белелуя, с. Задубрівці, с. Устя, с. Орелець) [1–16].

Нагромаджені польові етнографічні матеріали можна умовно поділити на три основні групи. Перша група – отримані свідчення респондентів про основні локальні ритуали, які зазвичай здійснювалися в рамках передвесільної обрядовості: вечорниць, вулиць, гойдалок, сватання,

заручини, узгодження посагу, весільних обдаровувань, випікання обрядового хліба, збору барвінку та інших атрибутивних предметів, урочистих запросин на весілля, світоглядно-ритуальних дошлюбних сюжетів базованих на імітативній та контактній магії; специфіку організації весілля.

Друга група – матеріали, які стосуються власневесільних обрядів: запросин на «деревце», післяобіднього угощення – «зачинанє», «деревце», специфіка прикрашання весільного «деревця», другого вечора весілля – «гуски», одягання молодих до шлюбу, урочисте розплітання коси нареченої, батьківське благословення, хода до шлюбу, обдаровування молодих весільними дарунками («повниця»/«частунок»), ходу молодого і його почту за молодою, обрядодій із «колачем» «дивуном», «викупу» дружок та княгині, розвивання «рантуха», жбурляння прутів через хату, «віводини» – обрядодії, які супроводжували переїзд молодої молодого, збирання молодої до молодого, запросин на «пропій».

До третьої групи джерельних відомостей належать свідчення респондентів, які репрезентують різнобарвні місцеві післявесільні обряди: чинності, пов'язані із весільним структурним елементом під назвою «пропій», завивання молодої в хустину, походу до «виводу», розрізання й розподілу між гостями «колача-дивуна», завивання в коморі молодої в перемітку, рефлексій з медом та «колачем», перегулювання з молодою, обдаровування молодим батьків молодої, угощення «відгризин»/«відгостин», обряди заплітання та повторне покривання голови молодої, повторний обряд роздачі короваю, перша шлюбна ніч молодят, фізичного розподілу спадку-віна, Служби Божої за здоров'я новоствореної сім'ї. В контексті дослідження завершальних післявесільних обрядів з'ясовано, що вони спрямовані на остаточне закріплення шлюбно-сімейної угоди, захист новоствореної сім'ї від злих сил та соціалізацію подружжя.

Загалом цінність польових етнографічних матеріалів полягає в тому, що з одного боку вони дозволяють простежити поліваріантні елементи традиційної весільної обрядовості жителів Снятинщини, а з іншого –

відповідну інформацію надають безпосередньо від свідків і виконавців ритуалів, що і робить її особливо цінною в дискурсі вивчення теми дослідження.

Серед опублікованих джерел важливе місце належить описовим працям етнографів-краєзнавців, в яких зафіксовані окремі аспекти весільної обрядовості Снятинщини. Серед праць першого плану, які були опубліковані в XIX – першій чверті XX ст., необхідно виділити описово-краєзнавчі матеріали, зібрані іноземними й українськими етнографами.

Започаткував етнографічні дослідження на Покутті австрійський мандрівник і вчений Б. Гакет (1740–1815). В комплексній чотиритомній праці «Нові природничо-політичні подорожі в 1788–1795 рр. через Дакські та Сарматські, або ж Північні Карпати»¹⁾ дослідник навів окремі етнографічні матеріали про Гуцульщину та Покуття, зокрема Снятинщину. Австрієць розглянув місцеву святкову одягу, яку, зокрема, носили й на весіллях. Окремо описав весільні атрибути (деревице, «колачі») та святкові страви [41, s. 15–16].

Фрагментарні свідчення про весільну обрядовість Снятинщини вміщені в праці англійського етнолога Е. Спенсера «Мандрівки Західним Кавказом, Туреччиною, Молдавію, Галичиною, Сілезією і Моравією в 1838 р.» [41, s. 27–30]. Дослідник знову ж навів короткі дані про традиційний обрядовий стрій і прикраси місцевого люду. Однак, етнолог розглядав українські обряди як інтегральний елемент польської культури, що заперечує її наукову об'єктивність.

Етнографічні свідчення зі Снятинщини оприлюднені 1844 р. чеським істориком К. Запом (1812–1871) в праці «Мандрівки і прогулянки по Галицьких землях»²⁾, 1844 р.) [50]. Дослідник значно об'ємніше описав духовну культуру покутян, зокрема, тексти коломийок, сімейні обряди [50, s. 193–235]. Чеський мандрівник записав, що весілля на Снятинщині

¹ назва оригіналу «Hacquet's Neueste physikalisch-politische Reisen in den Jahren 1788 und 1795 durch die Dacischen und Sarmatischen oder Nördlichen Karpathen»; видавалась упродовж 1790–1796 рр.

² «Cesty a proházký po Halické zemi»

тривало три дні; молодих під час виходу із церкви обсівали зерном, а всіх присутніх пригощали солодкими випічками; князя/княгиню біля дому зустрічали батьки із ритуальним хлібом і сіллю; гості на весіллі танцювали «мазурку» та коломийки [50, s. 234]. К. Зап вперше паспортизував фольклористичні записи, вказавши населені пункти їх фіксації.

Оригінальні етнографічні записи снятинського весілля здійснив відомий польський етнограф О. Кольберг (1814–1890). В праці «Покуття» («Pokusie») [45], дослідник занотував, що на Снятинщині «коровай» випікали за два дні до весілля й сам хліб прикрашали маленькими «колачиками», «гусками» та «ружами». З даної праці також довідуємось, що княгиня несла в пазусі до шлюбу маленький «колачик». Автентичністю також відзначається обряд, згідно з яким, молодиця на другий день після весілля обов'язково виконувала господарські роботи: прибирала в будинку, шила й ткала. Новоспечена дружина приносила до хати джерельну воду, якою повинен був обмитись крізь вивернену сорочку її чоловік [45, s. 244]. Цікавими є також етнографічні свідчення про весільну обрядовість з інших куточків Покуття.

Етнографічне вивчення Снятинщини здійснив також польський етнограф К. Мрочко. Мешкаючи в цій місцевості, дослідник «вжився» в місцеву традиційну культуру й опублікував фактографічну працю «Снятинщина. Причинки до крайової етнографії» («Śniatyńszczyzna. (Przyczynek do etnografii krajowej)») [47]. Польський ентузіаст констатував, що традиційне весілля відбувалось в різних селах Снятинщини за ідентичною схемою й характеризувалось лишень окремими локальними відмінностями без значних особливих. Виключенням були села Завалля та Стецева на покутсько-буковинському порубіжжі, де князь обдаровував княгиню не тільки хустиною, але й поясом. Дослідник вбачав в цій ритуальній дії запозичення із Північної Буковини [47, s. 487].

Вагомий фольклорний матеріал з теренів Снятинщини зібрав польський народознавець В. Залеський (1799–1849). Під його авторством оприлюднено збірник «Пісні польські й руські люду галицького» («Pieśni polskie i ruskie

ludu galicyjskiego») (Львів, 1833) [48]. До даної праці увійшли тексти обрядових (весільні, гаївки, щедрівки історичні, соціально-побутові) та танцювальних (коломийки, мазурки, краков'яки) пісень. Серед усього наявного фольклорного матеріалу до Покуття мають відношення 43 весільні ладкання, записані в тодішніх Коломийському та Станиславівському повітах [48, s. 20–33]. Наведені пісні супроводжували розплітання волосся нареченої, обдаровування, похід до шлюбу, а також приурочені окремим весільним чинам (дружкам, дружбам, матці, боярам).

Інтенсифікація збору польових етнографічних даних на Покутті, зокрема на Снятинщині, пов'язана із діяльністю Наукового товариства ім. Шевченка (далі – НТШ). В структурі НТШ діяла Етнографічна комісія, яка створила широку кореспондентську мережу зі збору польових фольклорно-етнографічних відомостей. Членами даної наукової установи також було розроблено деталізовані запитальники для стаціонарних інтерв'ю-опитувань.

Одним із кореспондентів НТШ був В. Равлюк (1872–1955). Йому належить один із найбільш фактографічно багатих описів весільної обрядовості Снятинщини, здійснений в с. Орелець у 1890 р. (матеріали опубліковано в 1970 р.) [37]. В його описовій розвідці відображені усі три етапи весільної обрядовості, які в місцевій традиції охоплюють «зачинанє», «деревце», «гуску», урочисте розплітання коси княгині, батьківське благословення, шлюб, «повницю», «частунок», «дивун», «викуп» дружок та княгині, розвивання «рантуха», «віводини», «пропій». Фольклорно-етнографічні записи В. Равлюка насичений багатьма унікальними ритуалами. Зокрема, акцентовано на забороні будь-що зав'язувати на одязі молодих [37, с. 193]. Обширно розглянуто ритуали із «колачем» – «дивуном», номінація якого походить від звичаю дивитись крізь отвір в ритуальному хлібі на чотири сторони. Деталізовано описано ритуальне вбирання весільного деревця й використання для цього гусячого пір'я та місцевих цілющих трав [37, с. 184]. Загалом опис з с. Орелець дозволив структурувати

весільні обряди Снятинщини, розглянути їх в комплексному, синтетичному вимірі і водночас здійснити порівняльний аналіз його елементів.

Інформативний опис весілля на Снятинщині (с. Іллінці) виконала 1914 р. дослідниця О. Голубовичева [28]. В наративній праці послідовно описано усю структуру традиційної весільної обрядовості. Зокрема, відображено роль весільних чинів, таких як: світивка (зазвичай сестра молодого; супроводжувала молодого до шлюбу; першою сідала з молодим за стіл, а потім йшла по молоду; позаду «покритої» молодої запалювала, а відтак загашувала дві свічки), матка (шила весільний барвінковий вінок), кодаш (керував возом під час ходу по молоду), бояри (парубки і газди, які йшли з «кнезем» по молоду) та інших осіб. Опис містить численні вірування місцевого люду в шкідливу магію. Так, молода після весілля зашивала свій вінок в подушку, оскільки вважалось, що заволодівши цим предметом кривдник зможе наслати на жінку (власницю вінка) хворобу або смерть. Інше вірування стосувалось передбачень на основі споглядання за косою нареченої: якщо вона упродовж тижня розпліталась, то це віщувало в найближчому майбутньому вагітність. Дані уявлення є надзвичайно репрезентативними, оскільки сягають епохи міфологічного сприйняття дійсності. Описи В. Равлюка та О. Голубовичевої містять також широкий фольклористичний матеріал – тексти ладкань, які супроводжували кожен обрядову дію в традиційному весіллі Снятинщини.

У дипломній роботі ми також послуговуємось численними й водночас детальними етнографічними описами весільної обрядовості інших частин Покуття, а також суміжних етнографічних районів, здійсненими в кінці ХІХ – першій чверті ХХ ст. провідними українськими етнографами: І. Волошинським [25], М. Колцуняком [35], В. Гнатюком [26], Ю. Кмітом [30], З. Кузелею [32], В. Левинським [33] та В. Шухевичем [40]. Записи перелічених авторів дозволяють здійснити належний порівняльно-етнографічний аналіз весільних обрядів Снятинщини із відповідними їх світоглядно-обрядовими аналогами на інших теренах (Гуцульщина,

Бойківщина, Опілля). Водночас такі нотування сприяють цілісному реконструюванню загублених в часі елементів весільної обрядовості жителів Снятинщини. Оскільки залучення порівняльного аналізу і широкого емпіричного фактажу уможливило встановлення етногенетичних основ того чи іншого обряду.

Зупинимось на етнографічних фіксаціях з Покуття, як етнографічного району, до якого безпосередньо належить Снятинщина. Так, інформативним для дипломної роботи є етнографічний опис весілля з Городенківщини (с. Далешове) І. Волошинського, здійснений упродовж 1910–1913 рр. [25]. В описі відображено дошлюбний період і його головні етапи – сватання, заручини, оглядини, розподіл віна, безпосередню підготовку до святкування весілля. Найбільше фактографічних свідчень наведено про «коровай» – день напередодні укладення шлюбу. Прикметно, що місцеві мешканці лопату, якою витягували з печі весільний ритуальний хліб, перекидали через хату. З огляду на аналогічну дію із весільними прутами на Снятинщині і відстеживши локальні мотивування ми можемо встановити етногенетичну спорідненість обох обрядів. Оригінальністю відзначаються також записи І. Волошинського із суміжних до Снятинщини сіл, в яких відображено звичай замітати в хаті на другий день весілля, а також ритуальну «крадіжку» боярами будь-якої речі із дому молодої [25, с. 25].

М. Колшуняк в етнографічному описі «Весілля в Ковалівці» за хронологічним принципом розглянув весільну обрядовість покутсько-гуцульського порубіжжя [35]. В місцевому весільному варіанті дослідник виділив і описав наступні структурні елементи: «сватання», «оглядини», «кінець дівоченя», «день напередодні шлюбу», «проща», «деревце», «шитте вінків», «вечеря», «танці», «посаг-віно», «розплітанє коси», «шлюб», «у князя», «у княгині», «книзь приїхав», «княгиню привезли», «княгиню завивають», «колачини».

Розглянуті фольклорно-етнографічні праці доповнюють матеріали періодичних видань 1920–1930-х рр., які окрім матеріальної культури,

висвітлювали різноманітні обрядові аспекти, зокрема весільні звичаї та ритуали. До таких публікацій належать «Жіноча доля» [22; 23], «Нова хата» [24], «Lud» («Народ») [42]. Зокрема, в польському народознавчому журналі «Lud» міститься етнографічний опис Х. Гроховської «Подання, звичаї і вірування в селі Тростянець в Снятинському повіті» («Podania, zwyczaj i wiżzenia we wsi Trościańcu – w powiecie śniatyńskim»), який відображає різноманітні аспекти традиційної духовної культури місцевого люду. Часто етнографічні дані в наведених періодичних виданнях наведено опосередковано. Так, відомості про весільну одягу отримуємо з опису святкового строю, а специфіку випікання і зовнішній вигляд весільного хліба із даних про традиційну їжу.

Таким чином, аналіз доступного комплексу джерел з теми дослідження дозволяє їх диференціювати на неопубліковані (авторські польові записи) та опубліковані етнографічні матеріали. Вагоме значення мають польові етнографічні матеріали та етнографічні описи вітчизняних та закордонних дослідників середини XIX – першої чверті XX ст., які дозволяють прослідкувати специфіку весільної обрядовості Снятинщини у досліджуваний період, визначити її локальні особливості. В сукупності розглянуті джерела формують належну емпіричну базу для проведення структурно-аналітичного дослідження.

1.2 Історіографія проблеми

Значно доповнюють джерельну базу роботи відповідні теоретично-аналітичні праці. Історіографічні аспекти дипломної роботи співвідносяться із часом перших намагань не тільки зафіксувати ті чи інші весільні вірування, звичаї, обряди, але із спробою дати цим сегментам духовної покутської культури належну наукову оцінку. З огляду на це значну частину напрацювань, які стосуються традиційної весільної обрядовості Снятинщини кінця XIX – початку XX ст., нами віднесено до джерельної бази роботи. Такий підхід є цілком виправданим, оскільки, за класичним принципом

розуміння джерела, в таких етнографічних записах здійснено фіксований виклад певного описового матеріалу без спроб його аналізу. Саме така тенденція присутня у вже згаданих працях: Б. Гакета, Е. Спенсера, К. Запа, О. Кольберга, К. Мрочка, В. Залеського, В. Равлюка, О. Голубовичевої, І. Волошинського, М. Колцуняка. Так, одні автори ставили за мету зібрати і зафіксувати цілісний варіант традиційної весільної обрядовості, а інші – описували лишень окремі її аспекти. З огляду на це з упевненістю можна віднести історико-краєзнавчі та етнографічні матеріали вище перелічених дослідників до праць джерелознавчого гатунку.

Значно доповнюють джерельну базу науково-дослідницької роботи праці аналітичного характеру. Аналіз доступного нам комплексу історико-етнографічних праць, присвячених досліджуваній проблематиці, дозволяє виділити чотири історіографічні групи. До першої відносяться розвідки, які побачили світ у кінці XIX – першій половині XX ст.; другу наповнюють студії істориків української діаспори; третю – роботи радянських учених; до четвертої зараховуємо публікації сучасних науковців.

Серед аналітичних розвідок, які побачили світ у кінці XIX – першій половині XX ст., слід виділити публікації українських та іноземних науковців М. Грушевського [66], М. Сумцова [92], М. Чернишова [97], В. Ястребова [98]. М. Грушевський обґрунтував важливість вивчення традиційної обрядовості на основі прадавніх культур. М. Сумцов дослідив українську традиційну весільну обрядовість крізь призму слов'янської міфології, зокрема космогонії. М. Чернишев зосередив увагу на інституті парубоцтва, його ролі в дошлюбному спілкуванні. В. Ястребов дослідив весільні хлібні вироби і їх локальне обрядове задіяння на весіллі в Наддніпрянщині.

Переліченими дослідниками були закладені теоретичні основи у вивченні традиційної сімейної обрядовості. Ними акцентовано на необхідності вивчати весільну обрядовість крізь призму порівняльного аналізу, зіставляти ритуали на широкому обрядовому тлі слов'янських народів, важливості встановлення етногенетичного коріння в кожному

ритуальному дійстві. Більшість названих дослідників розглядали ті чи інші обрядові дійства крізь призму міфологічного підходу.

У зв'язку із складними суспільно-політичними та економічними процесами першої половини ХХ ст. значна кількість українських науковців емігрували за кордон. Тому, окрему групу етнологічно-аналітичних напрацювань становлять розвідки українських діаспорних вчених. Зокрема, ще у міжвоєнний час за межами України було опубліковано комплексне дослідження відомого вітчизняного антрополога й етнографа Ф. Вовка під назвою «Студії з української етнографії та антропології» та в якому, між іншими питаннями, було проаналізовано весільні обряди [58]. В розділі «Шлюбний ритуал та обряди на Україні» дослідник в діахронному зрізі детально розглянув усі структурні компоненти весільної обрядовості: громадську організацію молоді, молодіжні товариства, сходини, досвітки, вечорниці, сватання, спільне «лежання», обмін хлібами, «пробні» ночі, заручини, «хитрощі», посад молодих, благословення, «гільце», приготування вінків, священний хліб – «коровай» (церемонія ритуального зелення зерна, приготування хліба, його оздоблення, ладкання, танці), «перейма», «пересправи», «замирення», ритуальний поцілунок наречених, розподіл подарунків, шлюбна плата, зачіска молодиці, розподіл короваю, вечеря, церемонія з діжкою, грабунок посагу, прощання, ритуальні удари, від'їзд кортежу, молоді в хаті молодого, хатнє вогнище, в коморі, перестороги, весільна вечеря, урочистість постелі, оголошення дівоцтва, докази, посольство до матері молодої, другого дня після весілля, сніданок молодої, молода йде по воду, весільний прапор, вкриття голови, знімання намітки з молодої, частування медом, урочисті запросини тещі, молодий ховається, перезва, весільна оргія, танці та співи, права всіх чоловіків роду на молоду, сороміцькі пісні, звичай молотити жито, «перезивки» [58, с. 215–308]. Комплексно проаналізувавши український весільний обряд Ф. Вовк прийшов до низки надважливих для наукового сприйняття висновків, викладених в підрозділах під назвами: «Послідовний порядок церемоній», «Три акти

весільної драми», «Пережитки давніх форм шлюбу в пізніших церемоніях», «Етапи шлюбної еволюції в українських церемоніях», «Весільні сезони, дівочі ярмарки», «Гетеризм», «Матріархат», «Роль старости та дружки», «Сліди епохи» [58, с. 319–340].

До діаспорних досліджень, які науково вивчали українську весільну традиційну обрядовість, зокрема різноманітні дошлюбні звичаї та акціональні дії належать розвідки О. Воропая [59] та О. Мисевича [84]. Попри те, що дані дослідження не є вузькоспеціалізованими і не стосуються виключно весілля, все ж їх дані є цінними крізь призму наукової об'єктивності. Обидві праці базуються на верифікованих фактологічних даних і є ідеологічно не упередженими.

Важливе значення в контексті теоретично-аналітичного студіювання ритуалів пов'язаних із традиційним весіллям, належить праці всесвітньовідомого франко-швейцарського фольклориста А. ван Геннепа «Ритуали переходу» («Rites de passage») [60]. Проаналізувавши широкий польовий матеріал, дослідник прийшов до висновків, що схема більшості ритуалів родинного циклу складаються із трьох послідовних складових: передлімінальних обрядів – тих, які спрямовані на відлучення особи від попереднього світу; лімінальних – обрядів, що здійснюються над людиною в проміжний період; післялімінальних – дійств, покликаних включити індивіда у новий світ [60, с. 27]. Тому в ритуально-смысловому відношенні, у весільній обрядовості наречений / наречена проходить три етапи: 1) передлімінальний – до моменту виключення із соціально-вікового стану неодруженого юнацтва; 2) лімінальний – від виключення із попереднього статусу до обрядів включення в людський соціум; 3) післялімінальний – реалізується через ритуали включення особи у соціокультурний простір через низку обрядів та ініціацій. Відповідна схема ритуалів переходу із одного статусу в інший є характерною не лишень для наречених, але й для інших соціовікових груп.

Окремий етап етнографічного дослідження Покуття охоплює час перебування України у складі СРСР. Для даного періоду характерне те, що вивчення культури українців підпорядковувалось жорсткій ідеологічній системі й в предметному плані перевага надавалась матеріальній культурі. В цьому відношенні за своєю змістовою наповненістю відзначаються дослідження традиційної народної кулінарії Л. Артюх [51] та Т. Гонтаря [62]. Вивченню тематики дошлюбного спілкування молоді в зазначений період були присвячені студії А. Пономарьова [89] та О. Кувеньової [78]. Інститут сім'ї в Карпатах та Передкарпатті став предметом наукових пошуків Ю. Гошка [65].

Вагомим комплексним дослідженням весільної обрядовості радянського часу є праця Н. Здоровеги «Нариси народної весільної обрядовості на Україні» [70]. В даній розвідці вчена ґрунтовно розглянула наступні питання: «Весільна обрядовість в історичних джерелах і науковій літературі»; «Походження української весільної обрядовості»; «Історичні форми шлюбів на Україні»; «Відображення у весільній обрядовості релігії древніх слов'ян»; «Традиції народної безрелігійної весільної обрядовості та церковний шлюб»; «Українська весільна обрядовість ХІХ – початку ХХ ст.»; «Весільна обрядовість на Україні в радянський час»; «Форми радянської весільної обрядовості»; «Сучасна весільна обрядовість і атрибутика».

В радянській період також опубліковано комплексне дослідження В. Борисенко «Весільні звичаї та обряди на Україні: Історико-етнографічне дослідження» [53]. Попри те, що головна увага дослідниці у вказаній праці прикута до Південно-Східної України, вона все ж проводить аналогії із покутським та гуцульським весіллям. Важливо, що під час розгляду весільної проблематики дослідниця вказувала населені пункти, в яких був зафіксований той чи інший обряд. Загалом радянський період прикметний малою кількістю праць, присвячених духовній культурі, зокрема весільній обрядовості. Усе це пояснюється жорстким контролем з боку тодішньої

влади, її відповідними ідеологічними установками й акценті на вивченні матеріальної культури.

Період відновлення незалежності України ознаменувався появою спеціалізованих робіт, у яких досліджуються окремі аспекти проблеми. Вивчення весільної обрядовості на даному етапі характеризується підвищенням наукового рівня праць, переосмисленням попередніх здобутків етнографічної науки та інтересом до маловивчених питань. Серед дослідників періоду незалежності значно вирізняються публікації Г. Лозко [80], В. Кушніра [79], Р. Гузія [67], У. Мовної [85], М. Федущак [96], В. Матущенко [83], З. Босик [56]; З. Марчук [82], Н. Слободян [90] та ін. Узагальнюючою монографією, у якій розглядається весільна обрядовість Галичини, є праця Л. Костюк «Передвесільна звичаєвість Галичини другої половини ХХ – початку ХХІ ст.» [77]. Дослідниця стверджує, що упродовж ХХ ст. весільна обрядовість зазнає трансформації: втрачаються складові, з'являються іноетнічні інновації. Соціальні перетворення, глобалізація суспільства відбиваються на традиційній обрядовості та світогляді місцевих жителів.

В період незалежності України, оперуючи новітніми польовими матеріалами та методологічними підходами вже згадана В. Борисенко оприлюднила нові результати досліджень української весільної обрядовості [55]. Дослідниця запропонувала власну типологію сімейних обрядів і розглянула їх крізь призму естетичної та морально-етичної функції. Особливе зацікавлення для нас становлять наступні підрозділи вказаної праці: «Вечорниці та досвітки в контексті усталених практик соціалізації»; «Передвесільні домовленості, пов'язані з одруженням»; «Посад молодих – кульмінація весілля». В іншій публікації дослідниця зосередилась на вивченні особливостей трансформативних змін у традиційній весільній обрядовості українців карпатського регіону на початку ХХІ ст. [54].

Весільна обрядовість Покуття, зокрема Снятинщина, стала предметом наукових зацікавлень Л. Горошко-Погорецької. Дослідниця розглянула

передвесільні звичаї на Покутті [63], зокрема магичні практики спрямовані на швидке одруження, традиційні способи залицяння, ритуали пов'язані із сватаннями, оглядинами, заручинами, оповідями, запрошеннями на весілля. Важливо, що етнологиня опирається на власноруч зібраний в 2012–2014 рр. етнографічний матеріал в населених пунктах тодішніх Снятинського, Тлумацького, Коломийського, Городенківського і Тисменицького районів Івано-Франківської обл. В результаті здійсненого аналізу дослідниця констатує приналежність покутської весільної обрядовості до загальноукраїнської.

Натомість в статті «Звичаї, обряди і повір'я, пов'язані з вінчанням молодят на Покутті» етнологиня простежила й науково охарактеризувала інші оригінальні локальні весільні обряди (останній танець перед церковним шлюбом, омивання дороги князю / княгині, розривання «колача» після шлюбу, частування солодощами усіх присутніх біля храму) [64]. Позитивною рисою наведених публікацій є спроба порівняльного аналізу весільної обрядовості Покуття, що є надважливим в контексті комплексного вивчення проблематики сімейної обрядовості даного етнографічного району.

Весільна атрибутика Покуття, у значній мірі Снятинщини, стала об'єктом наукових пошуків М. Паньківа [86; 87]. Прикарпатський етнограф на локальному ґрунті простежив специфіку виготовлення, залучення належних матеріалів та зовнішні форми основних предметів, які споконвіку виконували ритуальну функцію у традиційній весільній обрядовості (весільне деревце, коровай, інший ритуальний хліб, косиці, вінок). Окрему увагу дослідник звернув на місцеві звичаї, ладкання та обрядодії, які виконувались під час виготовлення перелічених атрибутивних весільних предметів.

Головний злаковий весільний атрибут Покуття опинився в сфері наукових зацікавлень також Л. Герус [61]. Дослідниця зосередила увагу на вивченні зовнішньо-візуальних форм, символіці та функціональності «колача» як центрального матеріального предмета в місцевому весільному

обряді. Розвідка насичена оригінальними вербальними замовляннями, які супроводжували процес виготовлення та транспортування «колача».

Причинився до наукового вивчення традиційної весільної обрядовості Снятинщини також В. Конопка. В публікації «Весільний обряд на Покутті (етнографічні матеріали із с. Долішне Залуччя Снятинського та с. Поточище Городенківського районів Івано-Франківської обл.)» дослідник розглянув два локальні варіанти покутського весілля [74]. Особливу увагу В. Конопка зосередив на обрядах сватання, заручин, вінкоплетин, випікання короваю, шлюбу, від'їзд княгині до будинку князя. Важливо, що аналітичні судження науковець базує на власноруч зібраних матеріалах в означених поселеннях і їх доповнює багатим фольклорним матеріалом.

Фрагментарні й водночас самотні етнографічні відомості про весілля на Снятинщині містяться в колективному монографічному виданні «Покуття: історико-етнографічний нарис» [88]. Крізь призму компаративістського підходу часткового стосується досліджуваної теми публікація О. Королько «Весільні обрядово-звичаєві традиції Покуття і Гуцульщини на початку ХХ ст.: порівняльний огляд» [75].

Л. Триняк в публікації «Весільна обрядовість на Покутті в українській етнографічній спадщині другої половини ХІХ – початку ХХ ст.» розглянула записи весільного ритуалу другої половини ХІХ – початку ХХ ст., здійсненими українськими дослідниками-ентузіастами. Автор виокремила характерні особливості покутського традиційного весілля, описала його головні складники та місцеві колоритні обрядові прояви.

Позитивним кроком в напрямку якісного наукового вивчення традиційної весільної обрядовості Покуття є публікації М. Паньківа («Весілля у селі Вербівцях на Городенківщині») [86], Х. Бойчук («Весільна обрядовість Городенківщини (за матеріалами експедиції 2016 р.)») [52], І. Дрбчука («Сілецьке весілля») [68], Н. Слободян («Гринівецьке весілля») [90], Н. Стрижевської («Сучасне весілля у Сопові») [91], М. Тафійчук («Ключівський весільний вінок») [94]. Переліченими авторами зібрано

вагомий польовий матеріал із окремих населених пунктів Коломийщини, Тлумаччини, Городенківщини та суміжних до Покуття гуцульських поселень. Чітко систематизовані дані уможливають розгляд проблематики традиційної весільної обрядовості Покуття в збірному, цілісному вимірі. Усе це відповідає принципу системності при розгляді будь-яких культурних явищ минувшини, і сприяє їх комплексному вивченню. Перелічені розвідки також сприяють порівняльному аналізу виявлених обрядових форм на Снятинщині із відповідниками на інших топографічно близьких теренах. Залучення виявлених в інших місцевостях вірувань, ритуалів їх пояснення етнофорами (носії та виконавці традиції) дозволяє реконструювати забуті (або фрагментарно збережені) на Снятинщині весільні обряди.

Отже, проаналізувавши стан джерельної бази досліджуваної проблеми, слід зауважити, що рівень її документального забезпечення є достатнім. Вагоме значення мають сучасні польові етнографічні матеріали, які дозволяють прослідкувати специфіку весільної обрядовості Снятинщини у досліджуваній період. Усе це відповідає синхронному методу досліджень, який дозволяє вивчати обрядові явища крізь призму модерності. Вагомо доповнюють джерельну базу дипломної роботи аналітично-синтетичні дослідження. Упродовж кінця XIX – початку XXI ст. науковцями було написано значний масив розвідок, у яких досліджено передвесільну, весільну та післявесільну обрядовість Снятинщини.

Однак, незважаючи на певну кількість праць, присвячених традиційній весільній обрядовості, зазначена тематика висвітлена в науковій літературі недостатньо. Більшість опублікованих розвідок мають фрагментарний характер, охоплюють вузькі хронологічні чи територіальні межі. Потрібно констатувати відсутність комплексних, спеціалізованих опублікованих етнографічно-аналітичних праць, присвячених вивченню традиційної весільної обрядовості Снятинщині. У зв'язку з цим тема наукової роботи актуальна та заслуговує на окреме дипломне дослідження.

РОЗДІЛ 2.

Характеристика передвесільних обрядів

Традиційна весільна обрядовість Снятинщини мала досить чітку структуру та складалась із трьох послідовних етапів – передвесільного, власневесільного і післявесільного. Передвесільний етап охоплював молодіжне дошлюбне спілкування, оглядини, сватання, заручини, запрошення на весілля, випікання обрядового хліба.

У першій половині ХХ ст. дошлюбне спілкування молоді на досліджуваних теренах функціонувало в певному соціальному просторі, який мав традиційну організацію. Тодішні села складалась із кількох частин, які в народі називали кутками, або вулицями (с. Белелуя) [2, арк. 3]. Вулиці були місцем зустрічі молоді, відігравали роль центру, навколо якого формувалась молодіжна громада та відбувалась дошлюбна комунікація юнаків та юнок.

За специфікою організації та місцем проведення форми молодіжного спілкування можна диференціювати на вечорниці, вулиці та гойдалки. Вечорниці – найбільш розповсюджений вид дозвілля молоді в традиційному суспільстві. Одна з функцій вечорниць – спілкування неодружених хлопців та дівчат з метою обрання шлюбного партнера [80, с. 179]. На досліджуваній території побутували два види вечорниць: вечорниці господарського спрямування, під час яких виконувались різноманітні виробничі роботи, та календарно-обрядові, або великі вечорниці. Господарсько-виробничі зібрання можна поділити на зібрання для газдів, або так звані «посиденьки», та вечорниці неодруженої молоді (с. Белелуя) [4, арк. 3]. На Снятинщині для проведення вечірніх зібрань за участю газдів шукати приміщення не було потреби, оскільки господарі були зацікавлені у виконанні певних робіт і для цього запрошували до своїх домівок односельчан (с. Орелець) [16, арк. 1]. Кількість запрошених людей на посиденьки залежала від виду виконуваної роботи, величини кутка та самої споруди, у якій відбувались зібрання. Щоб залучити більшу кількість людей та пришвидшити виконання того чи іншого

господарського заняття, вечорниці проводили у стодолах (с. Устя) [10, арк. 3]. Запрошеними на такі зібрання могли бути люди різної статі та віку, зокрема й неодружена молодь, яка таким чином могла налагоджувати між собою спілкування. Наявність музики на посиденьках залежало від соціального статусу газдів (с. Задубрівці) [6, арк. 1]. Посиденьки могли проводитись у піст, але при цьому обов'язково без музики та співів (с. Устя) [10, арк. 1].

Виконання робіт під час вечорниць мало сезонний характер. Зокрема, дерли пір'я виключно у зимовий період, після того, як закінчувались господарські роботи на полях, хоч саме пір'я зберігали ще з літа. Згідно з місцевою традицією, колективні зібрання, спрямовані на виконання певних господарських робіт, також називали толокою (с. Задубрівці) [7, арк. 2].

Дещо інші принципи та завдання лежали в основі вечорниць для незаміжньої молоді, хоча в значній мірі вони були подібними до зібрань газдів. Під час зібрань молодь також виконувала різноманітні господарські завдання, зокрема: чистила кукурудзу, била льон, дерла пір'я, пряла, плела, вишивала. Дівчата приносили «роботу»: прядіння, шитво, плетиво. Це була перша частина, допоки були присутні тільки дівчата (с. Задубрівці) [5, арк. 2]. З приходом хлопців робота не тільки не припинялась, а й пожвавлювалась (с. Задубрівці) [7, арк. 4]. Хлопці сідали біля тих дівчат, що їм подобались, і допомагали виконувати певні господарські завдання, натомість дівчата намагались продемонструвати парубкам свою майстерність [80, с. 56]. Отже, з приходом хлопців вступала в силу друга частина вечорниць – фольклорно-розважальна. Дозволялось відвідувати вечорниці молоді віком від 15–16 років. Часто батьки на власний розсуд вирішували, коли їхнім дітям варто дорослішати і здійснювати ті чи інші ініціаційні обряди. Натомість верхня вікова межа для дівчат, які могли брати участь у вечірніх посиденьках, становила 28–30 років, оскільки саме в такому віці, за уявленнями тогочасного люду, закінчувалась молодість (с. Орелець) [15, арк. 2]. На відміну від посиденьок газдів, на зібраннях молоді значно більше уваги

відводилось різноманітним забавам, бесідам, жартам, співам, танцям. Традиційно на вечорницях значна увага відводилась різноманітним забавам та іграм, під час яких хлопці могли проявляти свою симпатію до дівчат, або навпаки. Найбільш поширеними іграми на вечірніх зустрічах молоді були «поцілунок сірника», «листоноша» та ін. Багаторазові вечорниці в одній хаті називались «схацка». Дівчата та хлопці приходили на вечорниці самостійно, а вже там юнаки могли домовитись з юнками, щоб провести їх додому (с. Белелуя) [4, арк. 3].

Другий вид молодіжних вечірніх зустрічей – календарно-обрядові, або великі вечорниці, що проводились у значні календарні свята. Популярними серед молоді Снятинщини були зібрання на Андрея. Характерно, що великі вечорниці також ділились на два етапи, межа між якими була пов'язана із приходом на забави парубків. До появи юнаків дівчата обов'язково ворожили, за допомогою чого дізнавались про своє близьке заміжжя. Згідно зі свідченнями старожилів, найбільш поширеним та популярним було ворожіння за участю галушок та kota (с. Белелуя) [2, арк. 2]. Із приходом юнаків розпочинався другий етап календарно-обрядових вечорниць, який супроводжувався залицаннями між молоддю. Зокрема, звичай ламання куделі, або її навмисний підпал, слугував способом залицання хлопця до дівчини (с. Задубрівці) [5, арк. 5].

Часто на Андрея хлопці чекали на дівчат, які будуть йти з вечорниць, щоб до них позагравати: «Хлопці чекали під хатов, там ловили дівчат і з ними говорили» (с. Белелуя) [3, арк. 6]. Записані нами етнографічні матеріали засвідчують, що на теренах Снятинщини побутував звичай викрадати в неodrуженої дівчини хвіртку, ворота чи інші побутові речі в ніч на Андрея (с. Орелець) [13, арк. 1].

Окремою формою молодіжної комунікації були зустрічі юнаків та юнок просто неба, «на вулиці». У неділю, близько обіду, молодь села збиралась на «троїсту музику», що тривала до вісімнадцятої години. Зустрічі молоді у вільний від роботи час сприяли спілкуванню парубків та дівчат і були

спрямовані на вибір майбутнього чоловіка чи дружини. На Снятинщині існував звичай, згідно з яким одночасно у різних кутках збирались молодіжні гурти, які намагались «переспівати» один одного (с. Орелець) [15, арк. 4]. Зі свідчень респондентів довідуємось, що парубки виконували пісні про козаків, січових стрільців, кохання та твори, у яких висвітлювались різноманітні соціально-побутові проблеми. Зокрема, хлопці полюбляли осуджувати в піснях «зрадливу» поведінку місцевих дівчат, «силувани» шлюби та батьків, котрі на власний розсуд вирішували долю своїх дітей.

Важливою формою святкового молодіжного дозвілля, а також однією з форм дошлюбного спілкування під час Великодніх свят була «гойдалка» (с. Орелець) [13, арк. 5]. Зазначимо, що «гойдалки» присутні в народній культурі багатьох народів, зокрема слов'янських [65, с. 304]. На Снятинщині «гойдалку», або «гойданку», споруджували навесні, і вона висіла до завершення Петрівки, часом й до кінця літа. «Гойданку» робили місцеві парубки, які, як і у випадку вечорниць, досягали певного віку. Розважальний пристрій споруджували на околиці села, при цьому кожен куток – свій. Шукали два дерева, до гілок прив'язували довгі мотузки, скручені із липової кори чи з конопляного волокна, а внизу кріпили дошку (с. Задубрівці) [5, арк. 3].

Поряд із традиційними формами молодіжної комунікації вагому роль у повсякденному спілкуванні юнаків та юнок досліджуваної території у міжвоєнний час почали відігравати культурно-просвітницькі організації. На Снятинщині в міжвоєнний час хлопці та дівчата комунікували в контексті діяльності товариства «Просвіта», хати-читальні, руханкового товариства «Сокіл», товариства «Союз українок» та Народного дому. Зазначимо, що найпоширенішою формою дошлюбного зв'язку у першій половині ХХ ст. було знайомство та спілкування молоді в хатах-читальнях (с. Белелуя) [4, арк. 2]. Особливої інтенсивності молодіжне спілкування в читальнях набувало під час «музики» (с. Задубрівці) [8, арк. 1]. При попередниках сучасних Будинків культури на вечірніх забавах діяла самоврядна молодіжна

організація, на чолі якої знаходився поважний парубок. Таким чином, поряд із просвітницькою функцією читальні виконували й комунікативну, що дозволяє включити їх у передвесільну обрядовість Снятинщини. Прихід радянської влади на досліджувану територію спричинив ліквідацію читалень, а відтак цілої традиційної форми спілкування молоді. Натомість у післявоєнний час з'являються радянські Будинки культури (с. Задубрівці) [5, арк. 2].

Важливими елементами традиційної передвесільної обрядовості на Снятинщині були сватання та заручини. У першій половині ХХ ст. дівчата переважно одружувались у віці 16–20, хлопці – 20–24 роки. В той час одруження осіб, які не досягли 24-річного віку, відбувалося з дозволу батьків (с. Устя) [9, арк. 1]. Якщо батьків не було, то дозвіл давало староство. На одруження в молодому віці також могла впливати незапланована вагітність дівчини. У такому випадку хлопець повинен був виявити порядність і якнайшвидше запропонувати створити сім'ю. Небажання хлопця одружуватись прирікало дівчину на суспільний осуд та статус покритки (с. Задубрівці) [5, арк. 1]. У зв'язку з домінуванням патріархальних традицій упродовж першої половини ХХ ст. батьки продовжували у більшості випадків визначати наречених для своїх дітей. Вагомим фактором, який впливав на вибір іншої половини, була наявність в останньої значної господарки. У першу чергу батьки звертали увагу на розміри земельного наділу, який могли запропонувати свати у придане майбутній сім'ї (с. Белелуя) [4, арк. 2]. Якщо хлопець був бідніший за дівчину, то батьки могли заборонити весілля (с. Задубрівці) [7, арк. 2].

Послугуючись наявними етнографічними свідченнями констатуємо, що на досліджуваній території не зафіксовано окремого передвесільного обряду обзорин. Вочевидь даний комплекс обрядодій інтегрований до інших структурних елементів весілля, або взагалі не був характерним для даної території.

Якщо молодий хлопець сподобав собі дівчину і хотів з нею одружитись, то посилав поважного чоловіка (свата), який мав домовитися з батьками дівчини. Сватом міг бути родич, або чужий, але обов'язково такий, що мав авторитет у людей (одружений, не пияк, не злодій і не гулящий). Сват ішов з хлібом, загорненим в хустку, та горілкою, а молодий ніс під рукою «колач» (с. Задубрівці) [8, арк. 2]. Заходячи в хату, сват промовляв: «Слава Ісусу Христу, аби слава йшла межи діти!» (с. Задубрівці) [7, арк. 2]. Далі питався: «Чи не приймете нас в хату?». Домашні запрошували до столу свата і молодого. Обов'язком свата було запитати батьків дівчини, чи віддадуть дочку за потенційного нареченого (с. Белелуя) [3, с. 25]. Згідно із свідченнями респондентів, дівчина в цей момент могла ховатись за родичами, а староста її шукав. Уловивши дівчину за руку, староста запрошував до хати молодого, який до цього моменту не мав права заходити в дім (с. Ілинці) [28, с. 177].

Переважно сватання відбувалось разом із заручинами. Окремо їх влаштовували тоді, коли молоді з якоїсь причини не могли одружитись найближчим часом (с. Устя) [9, арк. 3]. Традиційно сватання найбільш часто відбувалось у суботу ввечері. Якщо ж батьки дівчини не хотіли цього весілля, то відмовляли досить коректно: «Ми ще свою доньку не віддаємо»; «Їй ще не пора віддаватисі»; «Будьте ласкаві, прийдіть завтра, ми си надумаємо» (с. Задубрівці; с. Орелець) [5, арк. 1; 14, арк. 3].

В ситуації, коли батьки дівчини не «давали макогона» – не переказували іншими особами про відмову від шлюбу, то на другий день до них знову навідувались свати (с. Орелець) [37, с. 183]. Цього разу домовлялись про придане – віно. Якщо у дівчини було багате придане, то зазвичай було й багато женихів. Значення і первинність багатого приданого над красою дівчини зафіксоване у місцевій приповідці «Яка дівка, така дівка – аби теньга Замлинівка³!». Натомість жартівливі приповідки «Най буде і сова, лиш би з другого села», «Сліпе, криве, лиш би чуже» говорять про тодішні непрості взаємини між односельчанами і заохочення шлюбів із «чужаками»

³ номінація «Замлинівка» в місцевому говорі позначає родюче поле за млином

(с. Задубрівці) [6, арк. 2]. Цінним приданим на Снятинщині вважався будинок, город, худоба, скриня із хатнім крамом (с. Задубрівці) [8, арк. 2].

Опісля згоди на шлюб старший староста накривав рушником хліб, клав на нього руку дівчини, зверху – руку хлопця, перев'язував їх рушником і, «аби все росло вгору», підносив над головами (с. Белелуя) [3, арк. 3]. Подекуди на заручинах дівчина пов'язувала нареченому на руку хустку. Зазначимо, що саме цією хусткою пов'язуватимуть дівчині голову після знімання вінка [70, с. 81]. Згідно з окремими свідченнями, дівчина на знак згоди вийти заміж повинна була вишити для нареченого сорочку (с. Задубрівці) [7, арк. 3]. Після цього дівчина вважалась зарученою. Вона ще могла ходити на танці, але вже не мала права йти за дружку на весілля. Після усіх церемоній хлопець та дівчина вважались зарученими і не мали права відмовлятися від шлюбу. На знак нового статусу вони отримували сталі атрибути: хлопець – барвінкову квітку, дівчина – червону стрічку у косах (с. Белелуя) [3, арк. 4].

Під час сватання та заручин обговорювались також подробиці майбутнього весілля, зокрема його дата. Визначення часу для сватання та заручин на Покутті, за В. Скуратівським, припадало на 21 вересня – другу Пречисту, Різдво Богородиці. За народною традицією, весілля не планувалось святкувати у розпал сільськогосподарських робіт, під час сівби, жнив. Найчастіше шлюби укладались від Великодня до Трійці – навесні, від жовтня до кінця листопада – восени, від Різдва до кінця лютого – взимку [79, с. 39].

За тиждень перед весіллям батьки князя (молодого) та княгині (молодої) сходились в домі молодої на «слово» обговорити, кого молоді мають обдаровувати. Як правило, схема домовлених обдаровувань виглядала наступним чином: молода вручала матері, матці (хресній матері), світівці, сестрі, свашці молодого перемітку, а кодашу і братові майбутнього чоловіка – полотно. Молодий обдаровував братів молодої (традиційно цінними дарунками вважались ножі та гроші) (с. Белелуя) [4, арк. 3].

Важливим передвесільним обрядом були церковні оповіді, які на Снятинщині у першій половині ХХ ст. носили назву «заповіді» (с. Устя) [12, арк. 1]. Перед оповідями йшли до священника з куркою «на запис». У молоді готувалися до гостини. Запрошували хрещених батьків молодого і молоді, родичів молодих. Упродовж кожної із трьох неділей перед весіллям після Служби Божої священник зачитував оповіді про намір вступити у подружній стан молодих людей. Повідомляв, з якого вони роду походять по татовій і маминій лінії. Тричі звертався до громади, чи будуть якісь заперечення, претензії щодо одруження даних молодих. Причинами відмови священника у шлюбі були: наявність незаконно народженої дитини, перебування молодих у близьких родинних зв'язках, спроба взяти повторний шлюб після «зламаної» присяги (розлучення), приховування одним із молодят безпліддя чи іншої хвороби (с. Белелуя; с. Задубрівці; с. Устя) [1, арк. 3; 6, арк. 2; 10, арк. 4]. У випадку відмови священника давати шлюб співали пісню «По садочку я ходила...». Даний звичай давав можливість громадськості виявити своє ставлення до молодих та їх родичів (с. Задубрівці) [5, арк. 4].

Молода з двома дружками в традиційному покутському строї запрошувала гостей на весілля і свашок на вінкоплетини. Молода ходила з дружками, а молодий – із дружбами. Подекуди в неділю увечері дружки заплітались в коси, а в понеділок раненько – вбирали на голову бинди та вінок. В даний момент вінок повинен був мати видовжену форму, бути без часнику, згارد і шовку. Після вдягання дружку вели до молоді її кровні родичі. Дружка обдаровувала молоду «колачем». Після обіду вони йшли просити на весілля. Ідентично дружці дружба ніс подарунок. В обов'язки дружби входило засвідчити «правдивість» та «чесність» зарученої дівчини (с. Ілинці) [28, с. 178]. З молодим на запросини ходив тільки один дружба. Вони обидва несли в руках палиці й були одягнені в шапки, до котрих на лівому боці були пришиті позолочені барвінкові вінки (с. Орелець) [37, с. 191–192].

В понеділок зранку до молодої/молодого сходились гості і їх випроваджували в село на запросини. Після трапези батько і мати сідали перед столом на ослін, перед ними на землю клали сіно, а на нього дві подушки. На все це вклякала молода/молодий (с. Белелуя; с. Задубрівці) [1, арк. 3; 8, арк. 4]. Батько і мати брали в руки кілька «колачів», сіль, клали шапку з вінком на голову молодої/молодого і благословляли: «Зичимо тобі хліба, і солі, і всього доброго». Молода/молодий цілували руку і відповідали: «Дедю і нене, прощайте мене». Батьки відповідали: «Най Бог простит, і ми прощаємо». Відтак молоді тричі звертаються за прощенням до гостей, і відповідно вони відповідали: «Най Бог простит, і ми прощаємо». Вважалось, якщо молоду заплетуть під вінок у коси і вони не розплетуться до тижня, то в молодої не буде упродовж наступного року дитини (с. Белелуя) [3, арк. 3].

В с. Орельці Снятинського повіту після благословення молодої її брат із хусткою і кількома «колачами» вирушав до молодого. Брат входив до хати (молодий в цей момент сідав на подушку за стіл біля деревця) і промовляв: «Просила сестра на фустку». Князь ставив принесені «колачі» на стіл і цілувався з братом, а відтак його гостив. Тут усі фізично-контактні дії (давати – брати) відбувались крізь хустину. Наприкінці обрядодійства братові давали кілька «колачів», шлюбний перстень і «політичку» (червона вузька стяжка; нею пов'язували вінець молодої. – *В. Р.*) для княгині [37, с. 190–191].

Виряджаючи у село, матері кропили наречених свяченою водою і обсипали житом. Кроплення свяченою водою виконувало захисну дію, а обсівання – прокреаційну (родючість зерна повинна була передатись до молодих і гарантувати їх дітородність; зерно в даному обряді також мало забезпечити достаток в домі майбутньої сім'ї). На запросини молоді ходили з «колачами». Згідно із записами Л. Вайгля, в околицях м. Коломиї молода з дружками під час запросин отримувала в кожній хаті і зворотній подарунок – одне/два повісма пряжі [49, с. 191]. На Снятинщині молодий з дружною просили на весілля пересуваючись кіньми. Весільних коней маркували

гілками з весільного деревця [28, с. 181]. Під час запросин в хаті молодому/молодій стелили на лаву верету або кожух, щоб вони не сідали на «голу лаву» (с. Задубрівці) [7, арк. 2]. Трохи посидівши, молоді промовляли: «Просили дядя і неня і я прошу, абисте приходили на гуску, на веселе, і просимо на хліб, на сіль, на що Біг дав; будьте ласкаві, приходіт»; «Просили мама, тато і ми просимо Вас до нас на весілля» (с. Задубрівці) [5, арк. 2]. Під час запросин молоді обдаровували священника та хресних батьків «колачами» (с. Орелець) [14, арк. 3]. Відповідне відбувалось і в момент відвідин молодим дому молодої. Він обдаровував батька молодої хлібом. При цьому хліб брали не голою рукою, а крізь полотно, оскільки вважалось, що недотримання цієї умови за імітативним принципом⁴ може зумовити бідність майбутньої сім'ї [28, с. 182].

Прикметно, що молода під час запросин сідала саме на кожух. В с. Далешеві на Городенківщині кожух вовною догори разом із «колачами» ставили собі на коліна батьки княгині під час обряду «прощі» [25, с. 15]. Це заперечує, що кожух у весільній обрядовості застосовувався з раціональним мотивуванням убезпечити дівчину від переохолодження при контакті з лавою. Очевидно саме цей предмет пов'язаний із прадавніми мотивами і сягає тотемістичного світосприйняття: кожух – елемент тіла священного тотема мав гарантувати його позитивний вплив на новостворену сім'ю.

Після цього часто виконувались жартівливі обрядові дії: пригощали молодого сирими голубцями, паперовими пирогами, а замість вина – буряковою закваскою. Відтак подавали на стіл справжні страви. Важливим актом в системі ритуалу переходу було обдаровування хлібом майбутнього зятя батьком молодої. Саме після цього моменту молодий мав право називати батьків молодої «дєдем» і «ненев». В той час, коли молодий повертався із запросин, у нього вдома вже грали музики. Увечері до молодих сходилась неодружена молодь і розпочиналась «гуски»⁵. Спочатку танцювали на

⁴ гола рука = бідність

⁵ Номінація структурного елемента традиційного снятинського весілля

подвір'ї або в stodолі, а відтак сідали за стіл. Святкування часто тривало до опівночі.

У структурі весільної обрядовості досліджуваних теренів важливим компонентом був обрядовий хліб – коровай, який тут називали «колачем». У даній місцевості у коровай встромляли ялинку («весільне деревце»), а також ще до випічки всередину вкладали двоє яєць, які під час розрізання обрядового хліба мали з'їсти молоді (с. Устя) [12, арк. 2–4]. У четвер перед весіллям запрошували свах, котрі мали випікати коровай. Характерно, що в досліджуваній час існувало табу на випікання короваю вдовами, оскільки вважалось, що нещасна доля такої жінки може перейти на майбутню сімейну пару. Свашки приносили на коровай цукор, яйця, а випікання обрядового хліба супроводжували ладканням.

Важливим атрибутом весільного ритуалу на Снятинщині здавна був барвінок. Повсюдно за барвінком йшли неодружені хлопці та дівчата перед самим весіллям (с. Устя) [9, арк. 1]. Барвінок був основним матеріалом під час обряду вінкоплетин, який відбувався у четвер. На досліджуваній території традиційно плели два вінки з барвінку – один на коровай, другий для молодої (с. Орелець) [13, арк. 4]. На Снятинщині є невідомим зафіксований на Опіллі⁶ вінок, який прикметний тим, що його кріпили до стелі над столом молодят (с. Белелуя) [2, арк. 1]. З барвінку також виготовляли «косицю», ним же прикрашали весільне гільце (с. Орелець) [15, арк. 1].

Таким чином, традиційна передвесільна обрядовість Снятинщини мала досить чітку структуру та складалась із кількох частин (молодіжного спілкування, оглядин, сватання, заручин, запрошення на весілля, випікання короваю та вінкоплетин), кожна з яких мала свою локальну специфіку та самобутній колорит.

---

⁶ Тут він відомий під номеном «соломон»

РОЗДІЛ 3.

Особливості весільної обрядовості

Весілля на Снятинщині розпочиналось у вівторок, п'ятницю або неділю ввечері (с. Орелець) [37, с. 183]. Згідно з фіксаціями Л. Вайгеля, зробленими в околицях Коломиї, весілля святкували в понеділок, середу або суботу [49, s. 91]. Отже, день весілля не мав чіткої фіксації до тижневого календаря і визначався ситуативно.

Якщо шлюб призначали на вівторок, то вже в неділю робили «зачинанє». Ранком відправляли «посла» скликати родичів і сусідів на «зачинанє» – післяобіднє угощення (с. Белелуя) [3, арк. 4]. Практика прощальних угостин прикметна для загальнослов'янської весільної традиції. Саме ці обряди знаменували символічне відокремлення князя/княгині від неодруженої молоді. За день до «деревця» заручена дівчина ходила по домівках незаміжніх дівчат і промовляла: «Просили дєдя та нєня, та й я прошу, щобиєте пустили свою N⁷ на «деревце». Від молодого відповідний обхід виконувала свашка або рідна сестра (с. Задубрівці) [6, арк. 2].

Перший вечір весілля на Снятинщині називався «деревцем». Номінація походить від звичаю урочисто прикрашати стятий вершок ялини або вишні. В цей час до молодої сходились дівчата і приносили гвоздику, васильок та чебрець. Усі колективно сідали за стіл, а молода перед ними висипала дрібне гусяче пір'я (с. Задубрівці) [8, арк. 4]. Дві найстарші дівчини, які мали батька та матір⁸, зв'язували пір'їни та принесені трави у китиці. Князь вирубував одне деревце для себе, а інше – для княгині. Якщо в молодого не було власного саду, то деревце він вирубував у господаря, котрий жив з першою жінкою (с. Устя) [9, арк. 3]. Вочевидь дана практика була зумовлена намаганням спроектувати на власне життя вдалу сімейну

⁷ Називали ім'я дівчини, яка проживала в даному домі

⁸ Повноцінну сім'ю, що вочевидь пов'язано із магією уподібнення: повноцінність повинна перенестись на новостворену сім'ю

долю господаря. Окрім деревця, князь ніс до княгині вербову кору, необхідну для виготовлення весільного вінка.

Сформовані дівчатами китиці батько молодої прив'язував до ялинки. Деревце розташовували на середині столу і встромляли в хліб – «колач». Кожен із родичів також прив'язував до деревця симбіоз пір'я й трав (с. Задубрівці) [8, арк. 3]. На Городенківщині до весільного гільця прив'язували стебла вівса, калину, куряче пір'я та барвінок [25, с. 11].

На Снятинщині після завершення прикрашання весільного деревця співали:

Звезено зіле із гір Підгір'я.

А з під Підгір'я на подвір'я.

А з подвір'я на нові двори.

Та внесено єго на тисові столи:

Відгадайте, мій дєдику,

Ой що ж бо це за зіллєчко?

– Ой я, синку, не вгадаю,

Бо я старий розум маю (с. Орелець) [13, арк. 4].

Так само співали матері, братам та всім родичам, і якщо ніхто не міг відгадати назву зілля, то співали молодому:

Я вам відгадаю,

Бо молодий розум маю.

Ой це таке зіллє,

Що ізза него є весіллє:

Щоб гості їли-пили.

Та й щоби си веселили (с. Орелець) [37, с. 180].

Згідно із записами О. Кольберга, на Покутті до верхів'я деревця кріпили перо когута, і усе супроводжувалось парубоцьким співом:

Ой благослови, Боже, і батько, і мати,

Своєму дитяти віночок зачинати [45, с. 321-322].

Прикрасивши деревце, дівчата обцілювались й плескали в долоні під викрики: «Гой, гой!». Даний момент знаменував санкцію-дозвіл для матки на плетення весільного вінка. Жінка сідала в чітко визначеному місці – на лавицю біля вікна, клала на коліна подушку, кілька «колачів», сіль і починала зшивати вінок. До вербової кори вона пришивала червоною шовковою ниткою листочки барвінку, золотисту позлітку, зубки часнику, згарди, шерстяні китиці та гроші («шоби молодята мали їх повік»). В домі молодого шили схожий вінок, тільки меншого розміру і там його кріпили до шапки (с. Орелець) [37, с. 188]. Матка, згідно з усталеною традицією, закінчувала зшивати вінок обов'язково вдосвіта наступного дня (с. Устя) [11, арк. 3]. Вінок і затички з барвінку після весілля зашивала молода в подушку: щоб хтось їх не вкрав, оскільки, заволодівши цими предметами, крадій міг вчинити зло – спричинити смерть/хворобу нареченої [28, 179].

Плетення вінка матка супроводжувала співом:

Ой лежєв барвін, барвінковіч...

Ой дай, ненько, голку (двічі)

Та й ниточку шовку пришити квіточку з рути, з барвіночку

(с. Орелець) [15, арк. 2].

Після вечері на «дереvці» під супровід музики розпочинались танці.

Другий вечір весілля на Снятинщині називався «гуски». В цей день відбувались запросини на весілля. Увечері до молодих сходились гості із «дарами» («колачами») на гостину і танці (с. Устя) [9, арк. 3].

Вдягаючи до шлюбу молодих, родичі стежили, щоб у них не були зав'язані рукави: «Аби їм жите не було завйизане» [28, с. 183]. Очевидна паралель із поховальною обрядовістю, де забороняються вузли на поховальній одежі [40, с. 242]. Усе це пояснюється ідентичним принципом гомеопатичної магії (подібне зумовлює подібне) і вказує на спорідненість весілля і похорону як однорідних елементів у структурі сімейної обрядовості.

Ранком вдень весілля гості сходились до молодих із дарунками. У досліджуваний період подарунок весільних гостей на Снятинщині мав назву

«приніс» (с. Белелуя) [1, арк. 3]. Родичі несли в якості весільного подарунка «колачі», завиті у біле полотно, або рушник. Доволі поширеним «приносом» у першій половині ХХ ст. був сніп із невимолоченим зерном, або власне зерно, хоча більше цінувався саме готовий випечений хліб («Колачі – то було славніше, як зерно») [15, арк. 2]. Із розповіді місцевої жительки: «Жінка брала на приніс хустину пшениці, або проса. То стояли міхи, і зсипалосі в мішок; я пам'ятаю, як то ще носили» (с. Устя) [9, арк. 2]. У середині ХХ ст. набули поширення гроші в якості подарунків: «Музика вітала маршем гостей. Чоловік заходи до хати, витігає з кишені скількись рублів і кидає на цимбали музикам» (с. Задубрівці) [6, арк. 3]. У якості приносу чоловіки дарували «чвертку горілки». В окремих випадках вчасно на весілля приходили тільки жінки, а чоловіки «приходили ввечері ніби за своїми жінками» (с. Задубрівці) [7, арк. 5]. Відзначимо, що дарування горілки є характерним для всього Покутського етнографічного району. Обряд загального обдаровування молодих відбувався, як правило, у кінці застілля першого дня. Характерно, що на відміну від «приносу» подарунками для молодят могли бути тільки гроші. Першими обов'язково мали привітати та обдарувати молодят їхні батьки та рідні. Під час цього свашки ладкали: «Від стола до порога» (с. Устя) [12, арк. 2].

Після появи гостей батьки молодої сідали за стіл біля деревця. Молода вклякала перед столом на накритий покривалом і подушкою околіт – житній⁹ сніп. Вклякнувши, дівчина схиляла голову на «колачі», котрі знаходились на столі. Перед покладанням вінка мати розчісувала нареченій волосся і розплітала косу. Коса в уявленнях українців – символ дівочої цнотливості, дівування, охайності, чистоти, чепурності, внутрішнього єства, краси та честі. Розплітання коси у весільному обряді позначене високою поетичністю і сумом, адже після цього дівчина назавжди розлучалась із дівуванням. Характерно, що розчісувати та заплітати волосся нареченої мали мама, тато,

---

⁹ Обов'язково мав бути зжати

хресні батьки, сестри, брати, дружки та вся родина. Якщо молода була сирота, то збирали до шлюбу під ладкання «Вдарили три лебеді на броді».

Батько і мати ставили молодій на голову вінок, а гості ладкали «Ой ненечко (дедику)». Покладання вінка на голову нареченої супроводжували також інші ладкання (Додаток Б. 1). Відтак найстарший із гостей «просив прощі»: «Припала панна молода перед царський столець, під зелений вінець, просит насамперед Господа Бога, Ісуса Христа – Сина Божого і матінку Христову, свого дєдика, свою ненечку, своїх братів, своїх сестер, своїх невісток, своїх зятів, своїх вуйків, своїх вуйнів, своїх дідів, своїх тіток, близьких і далеких сусідів, і старих людей та й малих дітей, щоб її простили і благословили». Всі присутні відповідали: «Най Бог простить і благословить». Відтак та ж особа вінчувала: «На щасті, на здоровлі, на многії літа, аби с була весела, як весна, богата, як осінь» (с. Орелець) [37, с. 189-190]. Молода піднімалась, хрестилась і, тричі вклоняючись, промовляла: «Прощайте мене». Усі присутні відповідали: «Най Бог простить». Батьки обходили навколо князя/княгині із ритуальним хлібом. Молода цілувала маму і тата в руки, а опісля обцілювалась із усіма присутніми (с. Задубрівці) [7, арк. 4]. Даний обряд був спрямований на відмежування наречених від злих сил та на їхній захист від всього нечистого. Зауважимо, що обрядовий обхід молодят із хлібом повторювався біля воріт під час ходи до шлюбу. Характерно, що поряд із хлібом у даному ритуалі з магичною метою використовувались зерно та копійки, які мали б принести достаток майбутній сім'ї.

На Снятинщині не вдалось зафіксувати дошлюбного викупу князем княгині, що є прикметним для суміжних етнографічних районів. Вочевидь даний обряд не був притаманний для Покуття, або ж поступово зник.

Одягнувшись молода бралась крізь хустинку за руку з дружкою і разом йшли до церкви. Вважалось, якщо під час цієї ходи з нареченої падав вінок, то вона невдовзі помре. По дорозі до шлюбу попереду йшли діти і кидали під ноги барвінок. За ними йшли старости з хлібом, далі – музики, молоді і свахи. По черзі грали музики і співали свахи: «Вій , вітре, дорогою».

Молоду вели дружби, а молодого – дружки. На руках молода тримала довгий калач, закосичений миртом і квітами. Ознакою багацького весілля було те, що молоді їхали до вінчання на конях (с. Белелуя) [4, арк. 2].

Перед шлюбом мати молодого клала на престол рантух, а після шлюбу ним перев'язувала молоду попід руки. Цей обрядовий момент символізував перехід дівчини в соціальний статус жінки.

Структурним компонентом весільної обрядовості досліджуваної території є традиція укладання шлюбу. Найголовнішою подією весілля вважалося вінчання молодих у церкві. Вінчання було високодуховним і урочистим дійством, сакральною тайною, спрямованою на вірність та чистоту сімейного життя. Зазначимо, що традиційно шлюб відбувався у дообідній час. Біля церкви священник виходив на сходи і питав молодих: «Чи по любові, чи не з намови прийшли до шлюбу?» (с. Орелець) [13, арк. 2]. Далі отець заводив молодих до церкви на шлюб. Перший дружба з дружкою стелили молодим рушник під ноги, який вишивала молода. Весільний рушник – це оберіг, що має своєрідну магічну дію: він покликаний оберігати новостворену родину від впливу зовнішніх негативних факторів та захищати її майбутніх дітей. Також у церквах відбувалась процедура реєстрації шлюбу. Після шлюбу виходила старша дружка і кидала на дах церкви кусок полотна, аби усі дівчата виходили заміж (с. Белелуя) [5, арк. 2]. По дорозі додому молоді оглядалися (обзиралися) на ті подвір'я, де жили дівчата, щоб ті скоро віддавались (с. Орелець) [14, арк. 2].

Після шлюбу молоді йшли із гостями кожен до свого дому. Біля хати молодих гості співали пісні (Додаток Б. 2). Мати стелила молодій під ноги полотно й разом з батьком брала кілька «колачів», сіль і ставала на порозі. Там же молода вклонялась, а батьки її благословляли: «Зичу тобі хліба, і солі, і всякого добра, якого собі в Бога бажаєш». Через полотно переходила тільки молода, і його одразу забирали. Дана дія повинна зумовити достаток нової сім'ї. Після цього увесь почт входив до хати і сідав до угощення (с. Устя) [10, арк. 4].

Найбільш типовими весільними стравами на Снятинщині в першій половині ХХ ст. були: холодець, борщ, засипана капуста, голубці, начинка (кулеша заправлена шкварками). Із розповіді місцевої жительки, яка свого часу підробляла кухаркою на весіллях дізнаємось: «Посуд був спільний... Капусту заквашували раніше. Потім її змивали, обварювали, засипали, поливали молоком, щоб була біленька. Далі заправляли мукою, розведеною на молоці, сметаною. Буряк для борщу варили з м'ясом свині та курей, а потім додавали пшоно (с. Орелець) [14, арк. 4]. На весілля обов'язково готували кров'янку, оскільки «всюди різали як не бика, то свиню» (с. Белелуя) [2, арк. 2]. Для зберігання продуктів традиційно використовували найбільш холодну кімнату, яку часто провітрювали. Серед десертних страв поширеними були чорний медівник, а також завиванці з маку, повидла та сушениць («лісниць»). Популярними серед напоїв були самогон та узвар (інша назва «вар») (с. Задубрівці) [5, арк. 3]. Кухарці за приготування весільної їжі відплачували полотном, або готовою одежею (с. Белелуя) [2, арк. 2].

Після застілля біля молодої традиційно ставили дві об'ємні тарілки¹⁰. Одну наповнювали різаним «колачем», а інша призначалась для подарунків – грошей [28, с. 185]. Присутні почергово підходили до молодої, обдаровували її, а взамін отримували шматок ритуального хліба. Традиційно даний етап весільної обрядовості на Снятинщині номінувався «повниця», або «частунок» (с. Орелець) [28, с. 185; 37, с. 196]. Після цього найстарший із гостей брав зі столу деревце з «колачем», за них ловились усі присутні, а насамкінець – молода. Усі колективно виходили на двір, там кілька разів кружляли і розпочинали танці.

Традиційне весілля на Снятинщині супроводжувалось музикою. Найбільш поширеними музичними інструментами, які використовувались на весіллях, були скрипка, цимбали та бубон (с. Орелець) [16, арк. 2]. Для того, щоб музики відіграли весілля, попередньо потрібно було домовитись, а також

---

¹⁰ «тарелі»

щедро оплатити їхні послуги. При цьому віддячували переважно у натуральній формі – «колачами» і тільки в окремих випадках грішми (с. Белелуя) [2, арк. 2]. Значна роль у традиційному весіллі досліджуваної території відводилась також інституту «свашок». Свашками могли бути сусіди, рідні чи просто односельчани, головне, щоб добре співали та знали традиційний розпорядок весілля. Свашки, приходячи на весілля, обов'язково приносили із собою калачі, або в хустині зерно [15, арк. 2]. Саме вони плели вінок для нареченої, а також супроводжували весільне дійство ладканками (с. Орелець) [14, арк. 3].

Увечері молодий йшов по молоду (Додаток Б. 3). Свашка і матка ломили по косиці із дерева і кому встромляли в капелюх – той мав йти молодому в бояри. Решта гостей залишалась в домі молодого. Два старости брали деревце і клали на віз. Біля дерева сідала матка, світивка, свашка. В Орельці, коли почт виходив за ворота, одна із родичок оббігала тричі князя, віз, бояр і обсівала їх вівсом та іншим збіжжям (с. Орелець) [37, с. 197]. Коли весільний почт наближався до дому молодої, то її гості вчиняли збитки – замикали ворота і починали танцювати (Додаток Б. 4). Молодий вибирав двох бояр, давав їм полотно з «колачем» – «дивуном»¹¹. Один із бояр мав бути одруженим, а інший – парубком. Даний «колач» прикметний тим, що його першим саджали в піч і він був позолочений фольгою й обмотаний червоними шовковими нитками. Делеговані тричі обходили з хлібом молодого, входили до хати і промовляли: «Просив пан молодий панну молоду на колач» [28, с. 186]. У відповідь молода брала свій «дивун» і віддавала його послам молодого. Бояри просилювали крізь «колач» хустину й, взявши її за два кінці, оббігали тричі весільний віз. Оббігши віз, посли давали «колач» молодому й промовляли: «Просила панна молода на колач». Князь брав ритуальний хліб, тричі хрестився на чотири сторони і підносив «колач» вгору над головою (с. Устя) [12, арк. 3].

---

¹¹ Номінація походить від обряду: молода йдучи до молодого дивилась крізь «колач»

Біля воріт молодої відбувався урочистий частунок молодого та його близького оточення. Князю давали «колач» крізь полотно, а всім іншим (боярам, свашці, світливці) – голірuch. Молодому могли також наливати горілки, яку він згідно із традицією надпивав, а решту виливав через голову. Після частунку князь із гостями входив на подвір'я під супровід пісні:

*Ой приїхали гості,
Стали собі на помості,
Ой шовчіком зашуміли,
Сріблом, злотом забриніли,
Ой шовчіком затовчені,*

Сріблом, злотом позлочені (с. Орелець) [15, арк. 2-4].

Після цього відбувалась процедура викупу дружбами дружок (Додаток Б. 5). Увійшовши до хати, дружба кидав на підлогу копійки, а відтак більшу кількість грошей. Дружка прив'язувала йому хустинку до «дзобенки»¹² і йшла з ним до танцю. Відтак відбувався урочистий вхід молодого до будинку молодої. Молода сідала за стіл, а її батько ставав на вхідних дверях з пляшкою горілки і частував кожного боярина, а вкінці – молодого. Молодий пив лишень другий стакан, а перший виливав позад себе. З молодим пили світівка, матка, свашка і кодаш. Останній тримав у руках палицю, або поліно, ними хрестив двері, а відтак жбурляв через будинок. Перекидання цього предмета повинного було зміцнити новостворену сім'ю – запобігти розлученню жінки та чоловіка. Вважалося, якщо чоловікові не вдавалось перекинути деревину через хату, то сім'ю чекатиме незгода і швидке розлучення (с. Орелець) [37, с. 188]. Старости молодого знімали з воза деревце і за нього ловились бояри, батько молодої, дружба, князь, матка, свашка, світівка, кодаш. Усі колективно під гучні викрики тричі обкручувались. Після кожного оберту староста питав гостей молодої: «Чи сюди нам дорога?». Двічі вони відповідали: «Ні! От туди!». Аж за третім

---

¹² Чоловіча сумка

разом давали позитивну відповідь: «Суда, суда!». Коли бояри починали заходити до хати – співали:

Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...

Сніжок наперхає,

Доцік накрапає,

Бояри у дім ідут,

Як мак процвітає.

Після того, як молода входила до хати, її брат двома прутами розвивав на ній рантух, а матка зав'язувала попід руки. Перед цим брат вирубував два пруту (вишневий і вербовий) в саду (с. Орелець) [37, с. 201]. А після виконання обряду, тобто доторкання ними до голови княгині, він перекидав обидва пруту через хату. Брат сідав біля молодої, а молодий його «скуповував». В кінці обряду брат вставав з свого місця, а молодий сідав біля молодої (Додаток Б. 6). Гості в цей момент співали:

Татарин, братчик. Татар.

Продав сестричку за таляр;

Срібний віночок за шустак.

Румйине личенько такі так.

Гості молодого сідали за стіл до угощення. Гості молодої їм співали:

Казали нам люди.

Що в нас зятя не буде.

А в нас зять красний.

Єк той місяць ясний.

Після цього відбувались «виводини» – обрядодії, які супроводжували переїзд молодої до молодого. Староста молодого брав деревце молодої і його «виводив» на двір. Князь в цей момент зривав із одного та другого деревця верхні прикраси, оскільки недотримання цієї практики могло приректи молоду сім'ю на незгоди: «могли зле жити, не любитися» (с. Задубрівці) [5, арк. 3]. Молодий з гостями виходив на двір і танцював із молодою. Відтак

мати молодій заводила молодят до комори і пригощала обох печеною куркою.

Увечері виносили з хати стіл і ставили на подвір'ї під вікно. На нього ставили кілька хлібів і гуску солі. Дружба виносив з хати постіль молодій – дві верети і дві подушки. Натомість сестри молодій не дозволяли цього зробити, вимагаючи викуп. Після того, як все ж вони дозволяли, дружба ніс постіль на околіт біля винесеного столу. Згідно зі звичаєм, на верх постелі дружба ставив шапку, або палицю, щоб запобігти вторинному викупу цих предметів. За стіл сідали батько і мати молодій, а навпроти них вклякали на подушки – молоді. Один із бояр просив прощі для молодих, а наприкінці промовляв: «Декує вам [князь], що єго приймили у свій дім, у своїм домі за свій стів, за своїм столом нагодували, дорогим питєм наповали, гречнов паннов приоздобили». Наприкінці боярин вінчував: «Абисте [були] богаті, як весна, плідні, як перепелиці» (с. Орелець) [37, с. 204].

Опісля молода збиралась до молодого: в тайстру¹³ набирала колачі, перемітку і хустку. Мати молодій приготувляла дві подушки, дві скатертини, два рушники. Усе це грузили на фіру і співали:

*Не бійтися, добрі люди,
Вашій донці добро буде,
Бо в нас наймит воли насе,
А наймичка хату мете,
Наймит воли попускає,
А невістка спати має.*

Молода виходила на двір, з усіма цілувалась, вилазила на фіру і дивилась крізь «дивун» на чотири сторони горизонту (Додаток Б. 7). Молодий оббігав тричі навколо фіри і бив молоду по голові батоном – «аби вна його не покинула». Згідно із етнографічними записами початку ХХ ст., якщо молодий був із іншого села, то місцеві парубки могли вчиняти над його почтом збитки: ламали віз, обтинали коням гриви, хвіст. Іноді молодому

---

¹³ сумка

вдавалось відкупитись від неприємностей могоричем – горілкою та «колачами». Приїхавши до молодого, молоду заводили в будинок. Батько і мати молодого благословили молодят та бажали їм щастя і добра (Додаток Б. 8). Невістка обдаровувала батьків чоловіка: батька – хустиною, а матір – переміткою. Опісля всі сідали за стіл (с. Устя) [12, арк. 4].

Подекуди під час переїзду молодої кілька бояр повертались до її дому і просили на «пропій»: «просили сват та й сваха, абисте прийшли до них з своїми гостями». Коли молода в молодого повечеряла, то посилали дружб і одного з бояр вдруге за «пропоєм». Для цього княгиня перев'язувала дружбу навхрест червоною ниткою. Вербальна формула запросин була ідентичною до вже наведеної. В будинку молодої відбувались урочисті вбирання. Жінки роздирали на шматки весільне деревце і його гілки затикали за перемітки. Стосовно «пропою» свашки ладкали:

*Ой розширяй, свату, хату та й новії сіни,
Шоби пропійці сіли.*

Коли приходили гості молодої, в молодого знову виносили на подвір'я стіл. Цього разу дружба і боярин, взявши «колач», оббігав «пропійців». Оббігши, ставали біля матері молодої і вимовляли: «Просив сват та й сваха на «колач» – абисте ласкаві до хати». Жінка йшла до хати, сідала за стіл, а біля неї її найближча родина. З чоловіків до хати заходив тільки батько молодої (с. Орелець) [37, с. 210-211]. Після того, як жінки набувались, до хати запрошували чоловіків. Пізно ввечері гості розходились по домівках. Молода роздягалась і її заставляли виконати символічні хатні роботи: позамітати, вимішати кашу.

Наступним етапом традиційного весілля були «приводини». Увечері сходилась молодь і розпочинались танці. Іноді в цей момент гості молодого дарували молодій колиску: в ній поміщали ляльку, зроблену із шмаття. Така жартівлива дія імітувала нечесність молодої – позашлюбне батьківство.

Таким чином, власневесільна обрядовість Снятинщини складалась із таких підчастин: запросин на «деревце», «зачинання», «деревця», «гуски»,

одягання молодих до шлюбу, розплітання коси нареченої, батьківського благословення, ходи до шлюбу, «повниці»/«частунку», обрядодій із «дивуном», «викупу», розвивання «рантуха», «віводин», запросин на «пропій».

РОЗДІЛ 4.

Специфіка післявесільних обрядів

Завершальні післявесільні обряди спрямовані на остаточне закріплення шлюбно-сімейної угоди, захист новоствореної сім'ї від злих сил та соціалізацію подружжя [80, с. 119]. Цей цикл обрядодій був досить тривалий у часі і виконував функцію адаптації молодят до нових соціальних ролей та обов'язків.

Знаковою подією завершальних весільних обрядів на Снятинщині був комплекс обрядодій під назвою «пропій» («Йшли в пропій – так казали, що молода вже не повертається до дому; вони йдуть до молодого додому і пропивають княгиню») (с. Задубрівці) [6, арк. 2]. Обрядовість «пропою» на Снятинщині прикметна локальною варіативністю (Додаток Б. 9).

У Ілинцях вночі після «приводин» з молодої знімали рантух, вінок і завивали в хустину «по молодички» (с. Орелець) [37, с. 192]. Цей обрядовий акт знаменував остаточну зміну соціального стану княгині – вона ставала молодичкою. Після опівночі, або ж над ранком гості розходились. Ранком окремі гості знову навідували молодих. Свашки завивали молоду в рантух, зверху ставили вінок і співали:

Ой повіяв буйний вітер із-за гори.

Тай ізвіяв всі квіточки з голови.

Ой повіяв буйний вітер із долу.

Тай навів білий рантух на голову (с. Белелуя) [3, арк. 2-3].

Цього дня молода з музиками і кількома свашками йшла до виводу. Свашки в цей момент співали:

Ой зраднику понеділку.

Ой ти зрадив у нас дівку.

Вчора була у віночку.

А сьогодні в рантушочку (с. Устя) [9, арк. 4].

Після повернення додому молодий розрізав «колач-дивун» і роздавав кожному присутньому по шматку. Перед вечором приходили свахи і брат молоді. Вони ставали перед ворітьми і співали:

Де тота, люди, хата.

Що від нас дівка взята?

Перед хатов калиночка,

А там наша родиночка [28, с. 192-193].

Після короткотривалого угощення свашки йшли з молодою до комори. Скидали з неї рантух і завивали в перемітку. Цього разу вже не клали вінок. Перемітку приносили матері молоді. Опісля повертались з молодою за стіл.

Натомість в Орельці час виконання і самі обрядодії відрізнялись місцевою специфікою. Ранком на четвертий день жінки складали весільний рантух у формі перемітки й зав'язували його на молоду. Усе знову ж відбувалось в коморі. Як випроваджували завиту молоду з комори співали:

Зраднику понеділку,

Зрадив ти нам дівку:

Вчери була у віночку,

А сьогодні в рантушочку [15, арк. 3].

Після цього повертались до хати за стіл і перед молодими ставили посудину з медом та накраяний «колач». Хліб задіювали лишень той, якого першого засовували в піч під час випікання усіх весільних злакових виробів. Молодий першим умочував «колач» в мед, давав його молодій і цілувався з нею. Ідентичний ритуал виконувала молода (с. Орелець) [37, с. 214].

Після зав'язування молоді розпочиналось «перегулювання» з усіма неодруженими дівчатами, які були на весіллі. Спочатку молода танцювала із старшою дружкою, клала вінок на неї, а далі перетанцювала з усіма іншими дівчатами (с. Орелець) [15, арк. 2]. При цьому перетанцювати потрібно було із всіма дівчатами, навіть наймолодшого віку (включно із дошкільнятами), оскільки в іншому випадку вони могли у майбутньому не

вийти заміж. В окремих випадках наречена перетанцювала також із неодруженими хлопцями (с. Задубрівці) [5, арк. 2].

Якщо весілля розпочиналось в понеділок, то в четвер молода одягалась в перемітку і йшла зі своїм чоловіком до батька. Молодий обдаровував нових родичів «колачами». Ввечері до батьків молодої приходили на гостину родичі молодого. В суботу саме вони одягали дружбу в червоний пояс, уквітчували його квітами й відправляли до родичів молодої просити їх на «відгризини» (гостину) [28, с. 193]. Подекуди для позначення третього та четвертого днів весілля також використовували терміт «відгостини». Післявесільне застілля було присвячене остаточній злуці новоствореної сім'ї. Переважно організаторами «пропою» були батьки нареченої. На святкування запрошували старосту, кухарку, дружок, дружб, близьку родину та декого із сусідів. Головними гостями на поправинах були батько з матір'ю та близька родина молодого. Мати молодого несла «колач», перев'язаний рушником, а батько – горілку чи вино. Святкування починалось після полудня і продовжувалось до вечора під супровід ладкань (с. Задубрівці) [8, арк. 2].

Неодмінним елементом післявесільного застілля даного типу було обрядове пригощання молодих хлібом-медом. Подекуди дана обрядодія відбувалась перед порогом хати одразу після обсівання молодих. Біля дверей з обох боків стояли батько молодої і староста, в руках тримали дві тарілки – з медом та шматочками хліба. Спершу пригощали молодят, а вже потім розподіляли солодкий гостинець поміж усіма весільними гостями (с. Орелець) [14, арк. 3]. Етнологиня У. Мовна вважає, що прилюдне обрядове годування молодих хлібом та медом символічно закріплювало набуття ними нових соціальних ролей та зв'язків, що у плані парадигматики сприймалося як наділення позитивною долею [85, с. 94].

Традиційно під час «відгостин» відбувались обряди заплітання, а також повторне покривання голови молодої. На Снятинщині було прийнято заплітати волосся у дві коси. Після весілля жінка не мала права ходити з

непокритою головою, оскільки недотримання зазначеної обрядодії у контексті релігійно-звичаєвого світогляду кваліфікувалось суспільством як гріх, що могло перерости у громадський осуд. Однак, якщо першого разу ритуал здійснювала свекруха, то на цей раз «перевйизували» молодицю хрещені батьки (с. Орелець) [13, арк. 2]. Голову покривати хусткою, яку зав'язували на потилиці і зсували низько на чоло. Переважно на голову молодиці одягали «шальову» хустку з торочками, яка відзначалась великим розміром та була прикрашена дрібними квітами (с. Белелуя) [3, арк. 3]. Після цього молодий цілував молоду і дружба запрошував її до танцю (с. Задубрівці) [8, арк. 9]. Зауважимо, що саме пов'язування молодої хустиною поряд із розподілом весільного короваю знаменувало завершення загальноукраїнських весільних обрядів. Дослідниця В. Борисенко вважає, що звичай покривання молодої головним жіночим убором був за своєю суттю прокреаційним – мав сприяти плодючості і був яскравим виявом поклоніння хліборобському культу [55, с. 70]. Традиційно на «відгостинах» відбувався повторний обряд роздачі короваю. Даний звичай трактується дослідниками як видозмінена форма принесення жертви, оскільки не тільки дві людські долі зливаються в одну, а й з'єднуються долі двох родів, після чого доля кожного учасника ритуалу може змінитися у кращий чи гірший бік існування. Тому людність вірила, що хто більше отримає «жертви», той має шанс отримати більше бажаного у житті, тобто бути щасливим. При цьому, першими ділили коровай між собою молоді (хто отримає більший шматок, той буде головуючим у хаті), а вже потім його роздавали усім присутнім (с. Белелуя) [2, арк. 2]. Загалом етнологи сходяться на думці, що післявесільна гостина була актом остаточного примирення двох родів, а також закріпленням поетапної шлюбної санкції.

Надважливим актом, спрямованим на закріплення шлюбно-сімейної угоди, була перша шлюбна ніч молодят. Загальноукраїнським традиційним звичаєм у минулому був «обряд комори». «Обряд комори» – це особливий звичай першої шлюбної ночі, який був одним із визначальних в українській

весільній обрядовості аж до середини ХХ ст. [58, с. 167]. Однак, на досліджуваній території нам не вдалось зафіксувати назви «комора» для позначення першої шлюбної ночі. Традиційне явище першої шлюбної ночі у своїх свідченнях реконструювала жителька-старожил: «Колись вірили в першу шлюбну ніч. Ночували в того, де було місце, і в того, до кого йшли жити. До такої хати, що там ніхто не живе, молоді лягають спати в першу ніч з неділі на понеділок. На простини кров була – то значить молода ще була дівчиною, а якщо не було, то вона вже не дівчина. Родичі перевіряли» (с. Орелець) [16, арк. 2]. У сучасній етнологічній науці практика першої шлюбної ночі розглядається як символічний маркер перехідного лімінального стану нареченого й нареченої: вони вже не були хлопцем і дівчиною, але ще не стали чоловіком і жінкою. Загалом обрядовість першої шлюбної ночі була спрямована на те, щоб зміцнити зв'язок між родинами молодих. Однак, від другої половини ХХ ст. зазначена народна обрядовість фактично не дотримується, що обумовлено зміною суспільного світогляду [56, с. 22].

Упродовж першої половини ХХ ст. окремо від батьків могли жити лише дуже багаті молодята, що було обумовлено складними соціально-економічними умовами. Тому, як правило, пересічна наречена, або наречений, досліджуваної території після весілля переходила зі своїм приданим жити в хату чоловіка/жінки. При цьому у більшості випадків саме молода переселялась до молодого (с. Белелуя) [3, арк. 2].

На думку дослідників весільної обрядовості, на перше місце звичаєво-світоглядна дійсність традиційного соціуму ставить акт укладення шлюбного договору – інтерцизу чи усну домовленість про віно, адже вони закладають фундамент майбутнього існування сім'ї. Хоча про придане переважно домовлялись на сватанні, яке відноситься до передвесільного циклу обрядів, однак з огляду на те, що «віно» передавалось у користування тільки після весілля, то ми вирішили віднести міжродове успадкування зазначеного типу до післявесільних обрядів.

Про значення приданого в народній традиції розповіла респондентка: «Придане – то дарунок; як оженивсі хлопець з дівчинов, а дівчина пішла до хлопці, то мама з татом маюг щось дати: корову чи поле відписати. Всього її старають: полотна, подушки. То значило, що є придане... Так як тепер подарунок, то колись було придане» (с. Задубрівці) [8, арк. 2]. У випадку, якщо батьки не мали можливості дати посаг, або за певних причин цього не хотіли зробити, то дівчині загрожував загальносільський осуд. Якби вона (молода) пішла з дому з пустими руками, то її би називали жебрачкою (с. Задубрівці) [7, арк. 3].

Надання спадку-віна визначалося звичаєвим правом, традицією та особистим бажанням батьків. У придане давали землю, гроші, худобу, одяг, предмети домашнього та господарського вжитку. У першій половині ХХ ст. на Снятинщині не існувало чітких меж, які б визначали кількість худоби чи землі для віна, однак найчастіше посаг складався із землі, худоби та скрині. У зв'язку із патріархальними традиціями в краї кількість землі та худоби у якості приданого визначав батько молодих (с. Устя) [11, арк. 2]. До перетрубацій, пов'язаних із подіями Другої світової війни, нормативні деталі міжродової передачі землі узгоджувались у тогочасної адміністрації, яку на сільському рівні представляв війт (с. Устя) [9, арк. 2]. Характерно, що у радянський час державна політика, спрямована на колективізацію та соціалізацію землі, призвела до того, що землю практично перестали передавати у якості весільного дарунку: «За мої пам'яти була радянська влада, то землю вже не давали у придане» (с. Белелуя) [2, арк. 2]. Також цінним подарунком для молодят від батьків була корова, яка поряд із землею слугувала основою господарства новоствореної сім'ї. («Обов'язково мала бути корова. Так казали: «Даємо корову». То було дуже величне, як давала родина корову») (с. Задубрівці) [6, арк. 4]. Популярними дарунками для молодят у першій половині ХХ ст. також були ковдри та подушки: «мама старалась чотири подушки дати. Подушка – то було головне» (с. Белелуя) [4, арк. 5].

Вдалось зафіксувати доволі цікавий звичай, пов'язаний із приданим, який побутував на досліджуваній території у період Другої Речі Посполитої. Його суть полягала в тому, що коли молодий приходив по молоду, то дружби у цей час «обкрадали» наречену. «Обкрадання» полягало у перенесенні побутових речей із дому молодої до будинку молодого: «увечір, як прийшов князь по княгиню у суботу перед ранком, тогди дружби горнут всьо, що можут: подушки, перини – всьо, що вхопльит, тото берут до книзі; що хотіли, то брали...» (с. Орелець) [15, арк. 2].

Відповідно до загальноукраїнської традиції, на Снятинщині кожна дівчина готувала собі придане, зокрема ту його частину, що входила до так званої скрині: «Як йшла на бік княгині, то рихтувала подушки, ковдру чи перину. Таке було придане. То вже після весілля було – давали куфер¹⁴, шматі в тім куфрі було...» (с. Орелець) [14, арк. 2]. Популярність скрині як весільного дарунку у першій половині ХХ ст. була пов'язана із тим, що вона відігравали роль сучасної шафи, де можна було складати одяг та особисті речі (с. Задубрівці) [7, арк. 2].

На відміну від землі та худоби те, що входило до скрині, дівчина мала заздалегідь готувати власними силами. Отож, до весілля дівчині належало багато працювати. Часто дівчата готували собі придане під час посиденьок на вечорницях, де працювали і одночасно розважалися. Опісля обряду зав'язування хустки придане урочисто везли до нареченого. Скриню супроводжували брати й свахи, які дорогою показували посаг гостям та односельцям – виймали із скрині гарні речі. Однак посаг мав продемонструвати не стільки достаток молодої та її рідних, скільки її працелюбність. Якщо він характеризував дівчину як добру майстриню, її почет зустрічали хлібом-сіллю (с. Устя) [9, арк. 5].

Парубки також брали участь у створенні матеріальної основи майбутньої сім'ї – вони, як правило, працювали у господарстві. Причому, до цієї праці їх залучали досить рано – з 12-13 років. Молодий, беручи шлюб,

¹⁴ від нім. «Koffer» «валіза», на Снятинщині вживалось у значенні «скриня»

мав сплатити нареченій «віно» – своєрідний викуп, вартість якого або дорівнювала приданому, або навіть перебільшувала його (с. Белелуя) [2, арк. 1].

До завершальних обрядів також належав звичай наймати Службу Божу за здоров'я новоствореної сім'ї. Дана традиція простежується у польський період та частково у радянський. Характерно, що у час Другої Речі Посполитої церковна молитва за здоров'я молодих відбувалась переважно після весілля. Як правило, Служба Божа відбувалась у вівторок, або середу першого післявесільного тижня. На церковній відправі обов'язково мали бути присутні батьки молодих. Із розповіді місцевої жительки: «У нас була Служба Божа... Обов'язково йшли молоді, батьки до церкви» (с. Устя) [9, арк. 2]. Загалом, звичай наймати Службу Божу після весілля був спрямований на те, щоб молодята були здоровими та щасливими. Людей, які були присутні в церкві, запрошували додому на невеличке застілля. До даних гостин часто використовували назву «поправини» (с. Орелець) [13, арк. 3].

До завершальних обрядів післявесільної обрядовості відноситься прибирання будинку та подвір'я після святкувань. Із розповіді місцевої жительки: «Та зразу десь на другий, на третій день треба було робити порьидки» (с. Орелець) [14, арк. 2]. Також практикувався звичай взаємодопомоги, коли сходилися жінки та чоловіки прибирати кімнати, подвір'я, де відбувалось весілля, а по закінченні роботи їх очікувало частування (с. Орелець) [13, арк. 2]. На досліджуваних теренах широко побутував звичай, згідно з яким після весілля господарі розносили сусідам та родині «колачі», печиво чи інші наїдки. В цей же день старались віддати чужі столи, лавки чи посуд, які попередньо були позичені на весілля. Винагородою за позичені речі, як правило, була пляшка горілки чи вина, а також шматок «колача» (с. Задубрівці) [7, арк. 3].

Таким чином, логічним продовженням передвесільного та весільного циклу були післявесільні обряди. Післявесільний цикл складався із «відгостин» (також «пропій»), заплітання та покривання голови молодої,

розподілу короваю, першої шлюбної ночі, урегулювання весільного приданого та Служби Божої за здоров'я молодят.

РОЗДІЛ 5.

Використання результатів дослідження на уроках

Дослідження традиційної весільної обрядовості Снятинщини в предметному полі узгоджується із предметами «історія України» та «історичне краєзнавство»¹⁵. В узагальненій проєкції під «історичним краєзнавством» як навчальною дисципліною розуміють інтегрований предмет, спрямований на вивчення історичного минулого, природи, промисловості, соціальної та культурної сфери «малої батьківщини» (регіону, міста, села) [100]. В державній «Програмі розвитку краєзнавства на період до 2025 р.» маніфестовано чіткий курс на розвиток краєзнавства в загальноосвітніх закладах, оскільки даний предмет в умовах демократизації, лібералізації, гуманізації визнається пріоритетним й необхідним [19]. Вивчення краєзнавства в школах повинно здійснюватись на основі врахування національного досвіду й теперішніх реалій. Законодавчо-нормативною базою для імплементації краєзнавства в освітні програми українських шкіл є «Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти» [17] та Закон України «Про освіту» [18]. Варто констатувати, що проблематика методологічного залучення етнографічних матеріалів, зокрема даних про традиційні звичаї, вірування та обряди в шкільну роботу є достатньо малодослідженою.

В системі шкільної освіти поєднання історичного краєзнавства та етнології сприяє самостійній діяльності школярів, стимулює їх до пошуку, дослідження історії, вірувань та традицій «малої батьківщини». Дослідник І. Вакуленко стверджує, що інтегрування в шкільну програму етнології та краєзнавства стає ефективним за таких обставин:

- наближеності етнографічного та краєзнавчого матеріалу до методології, змісту і завдань курсу історії;

---

¹⁵ Факультатив/гурток

- наукової достовірності, опертості на джерельну, фактографічну, верифіковану базу;
- урахування історико-культурної специфіки краю;
- наочності та візуалізації;
- особистісного задіяння школярів до пошуку та вивчення етнографічних даних;
- кореляції між навчальною та позашкільною роботою [57, с. 142].

Однією із ефективних форм взаємодії етнології, історії, краєзнавства в шкільній практиці є проведення польових досліджень і написання науково-дослідних робіт. Здійснення етнологічних досліджень в рамках шкільної навчальної програми зобов'язує до набуття учнями відповідних знань, навичок, вмінь з різноманітними джерельними відомостями. Саме тому залучення етнологічних досліджень на шкільному рівні найбільш виправдане в рамках факультативного заняття [103, с. 48]. На сьогодні педагогічними прецівниками розроблено систему послідовних поетапних дій, покликаних інтегрувати елементи етнології до суміжних предметів.

Перший етап (початковий) охоплює рекомендаційні вказівки стосовно обрання учнями теми дослідження. Вона повинна:

- узгоджуватись (синхронізуватись) з навчальною програмою з історії України;
- допомагати в розумінні загальних історичних закономірностей та специфіки історико-культурного розвитку певної локальної місцевості;
- характеризуватись новизною, актуальністю та практичним застосуванням;
- відповідати диференційованому підходу до її дослідження.

Другий етап передбачає рекомендаційні поради щодо організації і виконання етнографічно-краєзнавчого дослідження в такій послідовності:

- обрання теми, формулювання мети та дослідницьких завдань;
- складання узагальненого плану дослідницької роботи;

- опрацювання оприлюдненої літератури стосовно теми дослідження;
- складання розгорнутого запитальника;
- диференціація пунктів плану теми, видів роботи і встановлення термінів здійснення окресленої роботи;
- конкретизація і визначення форм, методологічних підходів роботи;
- встановлення контактів із учасниками/ очевидцями досліджуваних подій, звичаїв, обрядів;
- здійснення польових етнографічних досліджень;
- збір додаткових джерел до теми дослідження, їх систематизація та перевірка на достовірність;
- безпосереднє написання тексту роботи і його наукове оформлення [57, с. 143].

Під час вивчення етнографічних тем школярі найбільш часто досліджують місцевий фольклор, звичаї, вірування та обрядові дійства. Для цього учням як юним дослідникам необхідно описувати (ідентифікувати) отримані дані дотримуючись наступної схеми:

- вид творчості (легенда, переказ, прислів'я, пісня, обряд, вірування, звичай, традиція);
  - локація, на якій здійснено запис (населений пункт, район, область);
  - дата фіксації (рік, місяць, число);
  - інформація про респондента (ім'я, вік, місце проживання)
- [102, с. 76].

Достатньо ефективна інтеграція етнології в шкільну програму можлива в рамках дисципліни історія України. Оперуючи даними магістерської роботи нами розроблено урок – проєкт для 9-го класу на тему: «Наш край в другій половині XIX – на початку XX ст. (крізь призму традиційної весільної обрядовості)» (Додаток В). Проєктне навчання – є

однією із найбільш оптимальних педагогічних технологій в системі середньої школи, яка дозволяє вирішити певну тематичну проблему. Технологія проєктного навчання (також метод проєктів, проєктне навчання) є кроком в напрямку вдосконалення проблемного навчання і базується на створенні школярем під контролем вчителя конкретних продуктів, які відповідають науковій новизні і мають практичне застосування.

Зміст проєктного навчання відображають «шість П»:

- Проблема;
- Проєктування (планування стратегії роботи);
- Пошук даних;
- Продукт;
- Презентація;
- Портфоліо (папка з усіма даними проєкту, в якій зібрані всі

матеріали проєкту [76, с. 77].

Логічно сформульована мета уроку сприятиме чіткій акцентуації уваги на основних положеннях теми заняття. Мета заняття.

Навчальна:

- ознайомити учнів з традиційною весільною обрядовістю Снятинщини, її основними етапами, атрибутивними символами, дійовими особами; / *інформаційна*

- сформувати в учнів уявлення про українські традиційні обряди та звичаї, пов'язані із дошлюбним спілкуванням молоді; / *інформаційна*

- визначити специфіку власневесільних та післявесільних завершальних обрядів; / *інформаційна*

- забезпечити засвоєння учнями елементів методології здійснення польових досліджень; / *інформаційна*

Розвивальна:

- розвивати пам'ять учнів, набути під час повторення та вивчення навчального матеріалу (на основі письмових та усних відповідей, вправи

«Асоціативний кущ», «Мозковий штурм», «Передай естафету»);
/ інформаційна, логічна

- сформувати критичне мислення на основі прогнозування та відповідних запитань («Мозковий штурм», «Ситуаційний аналіз»); / логічна

- розвивати вміння працювати в групах (групова персоніфікація) / інформаційна, логічна

- формувати навички роботи з ілюстраціями (фото весільних обрядів/ атрибутів); / інформаційна, логічна

Виховна:

- виховувати толерантне ставлення до іноетнічних культур, розуміння мозаїчності і рівноцінності народів, їх звичаїв, обрядів, традицій / громадянська, соціальна, інформаційна

- виховувати шанобливе ставлення до української культури як частини загальноєвропейської (на основі морально-етичних норм, присутніх у традиційній весільній обрядовості); / культурознавча

- виховати шанобливе ставлення до подій минулого на основі пояснення важливості духовної культури, зокрема архаїчних звичаїв та вірувань в житті народу / інформаційна, громадянська

- підвести учнів до висновку про самоцінність людських якостей (на основі фактів про побутове та соціальне життя минулих поколінь); / інформаційна, громадянська

- виховання прагнення до прекрасного (на основі весільних фото) / культурознавча, інформаційна

- виховувати дисципліну, акуратність, охайність (на основі групової персоніфікації) / громадянська, інформаційна, соціальна

- виховувати почуття колективізму (на основі групової персоніфікації); / інформаційна, громадянська, соціальна

- формувати комунікативну компетентність шляхом усних відповідей, міркувань («Асоціативний кущ», «Мозковий штурм»); / мовленнєва

Важливо визначити головні терміни, які повинні знати і розуміти учні опрацювавши дану тему. Такими поняттями є: традиційна весільна обрядовість, Покуття, звичаї, обряди, традиції, магія, «весільне деревце», «гуски», «дивун», «світівка», «кодаш».

Етап вивчення нового матеріалу передбачає ознайомлення із методологічними основами опитування як головного способу отримання етнографічних даних, спеціалізованим запитальником, за допомогою якого відбувається збір етноданих. За допомогою проєктної діяльності школярі повинні засвоїти інформацію про традиційні передвесільні, власневесільні та післявесільні обряди Снятинщини. Під час характеристики опитування як методу нагромадження фольклорних та етнографічних матеріалів вчитель також виділяє головні етапи процесу збору та опрацювання джерельної основи дослідження:

- 1) формування квестіонаріуша (запитальника) відповідно до обраної тематики;
- 2) опитування респондентів з одночасним фіксуванням діалогу на аудіотехніку;
- 3) детальне прослуховування і транскрибування – перенесення вербального компонента в текстовий формат із збереженням діалектних особливостей говору;
- 4) паспортизація отриманих свідчень, їх передача на зберігання в архівну установу;
- 5) типологізація, аналіз і синтез нагромаджених польових даних, формування на їх основі тексту науково-дослідної роботи (в нашому варіанті проєкту) [99, с. 25-30].

Акцентація уваги учнів на темі уроку забезпечується через «мозковий штурм». Учні слухають народні приповідки про весілля і озвучують свої трактування їх змісту («Най буде і сова, лиш би з другого села», «У газди візьмеш – газдов будеш», «Сліпе, криве, лиж би чуже»).

Для безпосередньої проєктної роботи вчитель ділить клас на три групи:

I група – «Краєзнавці»;

II група – «Мовознавці»;

III група – «Етнографи».

Вчитель роздає кожній групі етнографічний опис В. Равлюка під назвою «Весілля в селі Орельці Снятинського повіту на Станіславщині», а відтак розприділяє тематику і змістове наповнення проєктів між групами.

Перша група систематизує отримані свідчення про основні локальні ритуали, які здійснювалися в рамках передвесільної обрядовості: вечорниць, вулиць, гойдалок, сватання, заручини, узгодження посагу, весільних обдаровувань, випікання обрядового хліба, збору барвінку та інших атрибутивних предметів, урочистих запросин на весілля.

Друга група аналізує інформацію, яка стосується власневесільних обрядів: запросин на «деревце», післяобіднього угощення – «зачинанє», специфіки прикрашання весільного «деревця», другого вечора весілля – «гуски», одягання молодих до шлюбу, урочистого розплітання коси нареченої, батьківського благословення, ходи до шлюбу, обдаровування молодих весільними дарунками («повниця»/«частунок»), ходу молодого і його почту за молодою, обрядодій із «колачем» «дивуном», «викупу», розвивання «рантуха», жбурляння прутів через хату, «віводин» – обрядодії, що супроводжували переїзд молодої до молодого, збирання молодої до молодого, запросин на «пропій».

Третя група готує відомості про «пропій», специфіку завивання молодої в хустину, похід до «виводу», розрізання й розподіл «колача-дивуна», завивання в коморі молодої в перемітку, рефлексії з медом та «колачем», перегулювання з молодою, обдаровування молодим батьків молодої, угощення «відгрисин»/ «відгостин», обряди заплітання та повторне покривання голови молодої, повторний обряд роздачі короваю, першу

шлюбну ніч молодят, фізичний розподіл спадку-віна, Службу Божу за здоров'я новоствореної сім'ї.

Учні уважно вивчають етнографічний опис і на його основі готують проєкт-презентацію. Під час того, як одна із груп презентує проєкт, учасники двох інших груп конспектують ключові слова і формують свої запитання до доповідачів.

Закріплення та систематизацію знань доцільно здійснити за допомогою гри «Відгадай предмет». Клас поділяється на три групи. Лотами гри є фотографії традиційного снятинського весілля (зображення весільних чинів, весільний почт, одяг, барвінковий вінок, деревце, весільний «колач» та інша атрибутика). Відповідному завданню може також слугувати гра «Естафета». Кожен учень повинен назвати один термін/ цікавий факт, який стосується теми традиційної весільної обрядовості Снятинщини. Після власної відповіді доповідач передає естафету своєму однокласнику.

Підсумуванням результатів уроку може бути бліц-опитування по змісту проєктних виступів (учні повинні пояснити поняття: «гуска», «пропій», «дивун», «весільне деревце», «світівка», «кодаш»). Вдома кожна із груп готує до власних проєктів презентації та проводить за наданим вчителем запитальником (наявний в додатку магістерської роботи і стосується традиційної весільної обрядовості) опитування кількох старожилів.

Оскільки в наш час акцентується опора на візуальне сприйняття, і зорова пам'ять часто переважає текстову, то варто на краєзнавчому уроці використовувати мультимедійні засоби. Вони підвищуватимуть процес запам'ятовування, сприятимуть динамічності та цікавості уроку, занурять школярів в старожитню атмосферу, сформують ілюзію присутності, дозволять встановити яскраві уявлення про традиційні весільні обряди. Тут доречно продемонструвати учням відеоуривки традиційного місцевого весілля. Корисним буде фрагментарне прослуховування аудіозаписів весільних ладкань. Для інтенсифікації і актуалізації знань учнів вчителю доцільно залучити до уроку також елементи традиційної весільної ноші.

З огляду на всесвітню пандемію та війну Росії проти України в нашій державі утвердились дистанційне навчання. Розроблений нами урок-проект можна організувати за допомогою наступних платформ дистанційного навчання.

[LearningApps](#) – дистанційна платформа, за допомогою якої можна розробити інтерактивні навчально-методичні матеріали та оригінальні завдання. Дана програма надає можливість комбінувати близько двадцяти видів завдань (тест, кросворд, вікторина, стрічка часу, пазл та ін.). На сайті програми розміщена об'ємна база уже готових завдань із 32-х дисциплін, зокрема історії. Для виконання завдання вчитель повинен надіслати учням відповідні QR коди-посилання.

[Thinglink](#)¹⁶ – дозволяє розробляти інтерактивні зображення, додаючи спеціальні мітки із мультимедійним контентом (посилання на чіткі ресурси, відео, аудіо, світлини, текст). Дана платформа дозволяє працювати над широким діапазоном типів проєктів (навчальні посібники, карти мандрівок, плакати, віртуальні екскурсії, інтерактивні схеми), над кожним із них можна творити як індивідуально, так і спільно.

Популярною в шкільній практиці є платформа [Google Classroom](#)¹⁷. Користуючись нею вчитель може організовувати навчальний процес у віртуальному просторі. Цей сервіс санкціонує створення освітніх курсів, надає можливість ділитися з школярами навчальними матеріалами, створювати завдання та моніторити навчальний прогрес успішності кожного школяра.

Для створення тестових завдань з етнології, краєзнавства та історії варто використовувати програму [Quizizz](#)¹⁸. Дана платформа дозволяє здійснювати контроль знань за обраною темою і є зручною для використання. З метою ефективної комунікації з школярами і їх батьками, зокрема отримання інформації про їх позицію стосовно певної проблеми

---

¹⁶ <https://www.thinglink.com/>

¹⁷ <https://classroom.google.com/h>

¹⁸ <https://quizizz.com>

доречно задіювати платформу [Survio](#). За її допомогою вчитель організує колективне опитування через процедуру анкетування. До функціональності платформи також належить можливість створення різноманітних графічних зображень, графіків, таблиць, вікторин [101, с. 45].

Таким чином, досліджувана нами тема традиційної весільної обрядовості Снятинщини перебуває в чіткій відповідності до шкільних предметів «історія України» та «історичне краєзнавство». Вивчення методології здійснення польових етнографічних досліджень, виконання науково-дослідних проєктів до сприяє засвоєнню учнями нових знань, вмінь, практичних навичок і відповідає компетентісному підходу. Найбільш ефективною інтеграція етнології зі шкільною освітньою програмою можлива в рамках факультативних занять із краєзнавства та уроків історії України (через проєктну технологію).

ВИСНОВКИ

Здійснивши аналітичне дослідження теми магістерської роботи ми прийшли до наступних узагальнень.

Джерельну базу роботи сформували неопубліковані (сучасні свідчення респондентів) матеріали та опубліковані етнографічні дані. Вагому групі джерел з вивчення традиційної весільної обрядовості Снятинщини становлять польові етнографічні матеріали – сьогочасні фіксовані спогади старожилів. Серед опублікованих джерел важливе місце належить етнографічним описам XIX – першої чверті XX ст. Б. Гакета, Е. Спенсера, К. Запа, О. Кольберга, К. Мрочка, В. Залеського, В. Равлюка, О. Голубовичевої, І. Волошинського, М. Колцуняка. Значно доповнили джерельну базу науково-дослідницької роботи праці аналітичного характеру. Аналіз доступного нам комплексу історико-етнографічних праць, присвячених досліджуваній проблематиці, дозволив виділити чотири історіографічні групи. До першої відносяться розвідки, які побачили світ у кінці XIX – першій половині XX ст.; другу наповнюють студії істориків української діаспори; третю – роботи радянських учених; до четвертої зараховуємо публікації сучасних науковців.

Наявний комплекс джерельно-історіографічних відомостей дав змогу структурувати традиційну весільну обрядовість Снятинщини, розглянути її в комплексному, синтетичному вимірі і водночас здійснити порівняльний аналіз.

Передвесільний етап на Снятинщині охоплював вечорниці, вулиці, гойдалки, сватання, заручини, узгодження посагу, випікання обрядового хліба, збір барвінку, виготовлення інших атрибутів, урочисті запросини на весілля, світоглядно-ритуальні дошлюбні сюжети, базовані на імітативній та контактній магії, організаційні нюанси весілля.

До власневесільних обрядів належали запросин на «дереvце», післяобіднє угощення – «зачинанє», «дереvце», прикрашання весільного «дереvця», другий вечір весілля – «гуски», одягання молодих до шлюбу,

урочисте розплітання коси нареченої, батьківське благословення, шлюб, обдаровування молодих весільними дарунками («повниця»/«частунок»), хода молодого і його почту за молодою, обрядодії із «колачем» «дивуном», «викуп» дружок та княгині, розвивання «рантуха», жбурляння прутів через хату, «виводини» – обрядодії, які супроводжували переїзд молодої до молодого, збирання молодої до молодого, запросини на «пропій».

Завершальні післявесільні обряди охоплювали «пропій», завивання молодої в хустину, похід до «виводу», розрізання й розподіл «колача-дивуна», завивання в коморі молодої в перемітку, ритуали з медом та «колачем», перегулювання з молодою, обдаровування молодим батьків молодої, угощення «відгрисин»/«відгостин», заплітання, покривання голови молодої, повторний обряд роздачі короваю, першу шлюбну ніч молодят, остаточний розподіл спадку-віна, Службу Божу за здоров'я новоствореної сім'ї.

Весільна обрядовість Снятинщини є інтегральною частиною традиційної звичаєвості Покуття й прикметна структурною схожістю до загальноукраїнського варіанту. Водночас досліджувані терени характеризуються наявністю самобутніх вірувань та обрядових форм.

Аналіз функціональності традиційних весільних обрядів засвідчив, що абсолютна їх більшість споріднена однорідними мотивами: всі вони спрямовані на створення нової сім'ї як соціально визнаного інституту, покликані захистити новостворену сім'ю від злих сил, соціалізувати подружжя, зумовити його багатство, достаток, прокреацію.

Традиційна весільна обрядовість Снятинщини містить значну кількість архаїчних ритуальних елементів. Обряд присідання молодої на кожух пов'язаний із прадавніми тотемістичними мотивами: кожух, як елемент тіла священного тотема мав гарантувати його позитивний вплив на новостворену сім'ю. Обряд із «дивуном» пов'язаний із захисною магією, оскільки дія «дивитись крізь отвір» відома в багатьох слов'янських народів і пов'язана із намаганням захиститись від нечистої сили. Заборона на вузли в

строї князя/княгині пояснюється принципом гомеопатичної магії (подібне зумовлює подібне) і покликана унеможливити в житті новоствореної сім'ї появу будь-яких перешкод. Обходи навколо молодих з хлібом в магичному розумінні пов'язані із мотивом захисту від всього злого та намаганням зумовити достаток. Із захисною магією пов'язаний також прадавній ритуал перекидання через хату палиці. Водночас завершальні післявесільні обряди спрямовані на остаточне закріплення шлюбно-сімейної угоди і виконували функцію адаптації молодят до нових соціальних ролей та обов'язків. Рефлексії із одягом молодих, розплітання коси, покривання голови молодої є ініціальними актами в системі переходу з одного соціального статусу в інший. Звичай покривання молодої головним жіночим убором за своєю суттю також прокреаційний – повинен сприяти плодючості і є яскравим виявом поклоніння хліборобському культу. Неодмінним елементом післявесільного застілля на Снятинщині було обрядове пригощання молодих хлібом-медом, що символічно закріплювало набуття ними нових соціальних ролей, зв'язків, і наділяло їх позитивною долею. Розподіл короваю є видозміненою формою принесення жертви. Обов'язковими завершальними актами весільної обрядовості були перша шлюбна ніч (наявні чіткі елементи обряду комори) та домовленість про придане.

Розглянуті в магістерській роботі положення засвідчили стійке збереження традиційної весільної обрядовості на Снятинщині в кінці XIX – першій чверті XX ст. Однак, в результаті впливу глобалізаційних процесів, абсолютна більшість елементів традиційного весілля досліджуваної території припинили своє існування в побутовому укладі місцевого люду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

І. Неопубліковані джерела

Польові етнографічні записи

1. Свідчення Тимківа Юрія Дмитровича, жителя с. Белелуя Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1938 р. н. Записано Романюк В. 28.07.2023 р. 5 арк.
2. Свідчення Шлемко Калини Дмитрівни, жительки с. Белелуя Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1945 р. н. Записано Романюк В. 28.07.2023 р. 7 арк.
3. Свідчення Боднарук Василю Андріївни, жительки с. Белелуя Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1964 р. н. Записано Романюк В. 29.07.2023 р. 8 арк.
4. Свідчення Друцула Петра Олексійовича, жителя с. Белелуя Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1957 р. н. Записано Романюк В. 29.07.2023 р. 4 арк.
5. Свідчення Козьмик Ольги Василівної, жительки с. Задубрівці Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1940 р. н. Записано Романюк В. 05.07.2023 р. 6 арк.
6. Свідчення Чернявської Марії Дмитрівни, жительки с. Задубрівці Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1955 р. н. Записано Романюк В. 05.07.2023 р. 6 арк.
7. Свідчення Петрик Параски Семенівни, жительки с. Задубрівці Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1967 р. н. Записано Романюк В. 06.07.2023 р. 5 арк.
8. Свідчення Федорук Марії Дмитрівни, жительки с. Задубрівці Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1970 р. н. Записано Романюк В. 06.07.2023 р. 4 арк.
9. Свідчення Печенюк Катерини Дмитрівни, жительки с. Устя Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1945 р. н. Записано Романюк В. 10.07.2023 р. 5 арк.

10. Свідчення Фодчук Катерини Василівни, жительки с. Устя Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1960 р. н. Записано Романюк В. 10.07.2023 р. 7 арк.
11. Свідчення Рошко Анни Дмитрівни, жительки с. Устя Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1975 р. н. Записано Романюк В. 12.07.2023 р. 3 арк.
12. Свідчення Шинкарик Галини Іванівни, жительки с. Устя Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1953 р. н. Записано Романюк В. 12.07.2023 р. 2 арк.
13. Свідчення Мельник Катерини Іванівни, жительки с. Орелець Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1950 р. н. Записано Романюк В. 23.08.2023 р. 4 арк.
14. Свідчення Пицкович Василя Івановича, жителя с. Орелець Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1948 р. н. Записано Романюк В. 23.08.2023 р. 2 арк.
15. Свідчення Микитин Ганни Яківни, жительки с. Орелець Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1958 р. н. Записано Романюк В. 26.08.2023 р. 5 арк.
16. Свідчення Романюк Марії Василівни, жительки с. Орелець Снятинської територіальної громади, Коломийського р-ну, Івано-Франківської обл., 1949 р. н. Записано Романюк В. 26.08.2023 р. 3 арк.

II. Опубліковані джерела

Нормативні положення

17. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Постанова від 23 листопада 2011 р. № 1392 м. Київ. Із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 143 від 26.02.2020.
18. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року, № 2145-VIII, м. Київ. Розділ II. Структура освіти. Стаття 12. Повна загальна середня освіта.

19. Перспективи розвитку краєзнавчого руху: пропозиції до проекту Державної програми розвитку краєзнавства на період до 2025 р. *Краєзнавство*. 2013. Вип.1. С. 4–9.

Етнографічні описи

20. Вайгель Л. Нарис про місто Коломию. Передмова М. Савчука; Передмова М. Васильчука; пер. з польської М. Васильчука, М. Кочержук. Коломия: Вік, 2008. 120 с.
21. Весіле в Ковалівці (в повіті Коломийським). *Правда*. Львів, 1890, вип. VII–X, т. III. С. 37–39.
22. Вечір народної ноші в Коломиї. *Жіноча доля*. Коломия, 1936. 15 травня, ч. 10. С. 12–13.
23. Вечір народної ноші. *Жіноча доля*. Коломия, 1937. 1–15 січня, ч. 1–2. С. 11–12.
24. Вечір народної ноші. *Нова Хата*. Львів, 1936. 1 березня, ч. 5. С. 3.
25. Волошинський І. Весіле в Делешеві, Городенківського повіту. *Матеріали до українсько етнології*. Львів, 1919. Т. XIX–XX. С. 2–34.
26. Гнатюк В. Бойківське весіле в Мшанци (Старосамбірського повіта). *Матеріали до українсько-руської етнології*. Л., 1908. Т. 10. С. 1-29.
27. Головацький Я. О народной одежде и убранстве русинов или русских в Галичине и Северо-восточной Венгрии. Санкт-Петербург: Тип. В. Киршбаума, 1877. 85 с.
28. Голубовичева О. Весіле в селі Ілинцях, Снятинського повіту. *Матеріали до української етнології*. Львів, 1919. Т. XIX—XX. С. 177—193.
29. Гургула І. Українська народна ноша. *Нова Хата*. Львів, 1937. 1 вересня, ч. 17. С. 3–4.
30. Кміт Ю. Бойківське весілля в Гвіздци. *Матеріали до українсько-руської етнології*. Л., 1908. Т. 10. С. 82-100.
31. Колцуняк М. Весілля в Ковалівці, тепер Коломийського району Івано-Франківської області: етногр. зап. Н. Колцуняка (1889). М. Колцуняк. упоряд. і авт. передм. М. Савчук. Коломия: Вік, 2015. 128 с.

32. Кузеля З. Бойківське весілля в Лавочнім. *Матеріали до українсько-руської етнології*. Л., 1908. Т. 10. С. 121-150.
33. Левинський В. Бойківське весіле в Доброгостові (дрогобицького повіта). *Матеріали до українсько-руської етнології*. Л., 1908. Т. X. С. 101–120.
34. Народний одяг. *Нова хата*. Львів, 1936. 1 березня, ч. 5. С. 2.
35. Онищук А. Похоронні звичаї й обряди в селі Карлові Снятинського повіту. *Етнографічний збірник*. Видає Етнографічна комісія Наукового товариства імені Шевченка. Львів, 1912. Т. XXXI-XXXII. С. 315–338.
36. Покутське весілля. Текст і мелодії записав М.В. Гушул в селі Рожнів Косівського району Івано-Франківської області. 1968. Весілля: у 2 кн. Київ: Наукова думка, 1970. Кн. 2. С. 426—463.
37. Равлюк В. Весілля в селі Орельці Снятинського повіту на Станіславщині. Весілля: у 2-х книгах. Упорядник М. М Шубравська. Київ: Наукова думка, 1970. Кн. 2. С. 183–214.
38. Русалка Дністровая. У Будимі [тепер Будапешті], 1837. 133 с.
39. Софія В. Галицький жночий народний одяг. *Нова Хата*. Львів, 1929. Жовтень, ч. 11.
40. Шухевич В. Гуцульщина. Ч. 3. *Матеріали до українсько-руської етнології*. Л., 1902. Т. V. 220 с.
41. Dawne Pokucie i Huculszczyzna w opisach cudzoziemskich podrozników tekstów z lat 1795–1939. Do druku przygotowali oraz przypisami opatrzyli J. Gudowski, A. Ruszczak, K. Tur-Marciszek, W. Witkowski. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie DIALOG, 2001. 252 s.
42. Grochowska H. Podania, zwyczaje i wirzenia we wsi Trościańcu – w powiecie śniatyńskim. *Lud. Organ Towarzystwa Ludoznawczego we Lwowie*, 1903. R. 9. 14/19. S. 381–390.
43. K. W. W. Nad-Prucie. Wyjątek z opisu Pokucia. *Muzeum Domowe albo Czytelnia Wieczorna: dzieło poświęcone historii, statystyce, moralności, naukom, sztukom pięknym i literaturze krajowej*. Warszawa, 1835. № 45. S. 358–360.

44. Kolberg O. *Dzieła wszystkie*. Wrocław; Poznań: Polskie Wydawnictwo Muzyczne; Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1961. T. 29: *Pokucie*. Cz. 1. 358 s.
45. Kolberg O. *Pokucie*. Cz. 1. *Dzieła wszystkie*. Wrocław-Poznań: Polskie Wydawnictwo Muzyczne; Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Kraków, 1882. T. 29. 358 s.
46. Mirosław [Лькевич Г.] Zabobony istnjący między ludem prostym w Galicyi. *Rozmaitości: pismo dodatkowe do Gazety Lwowskiej*, 1836. № 27. S. 217–218.
47. Mroczo K. Fr. Śniatyńszczyzna. (Przyczynek do etnografii krajowej). *Przewodnik naukowy i literacki*. 1897. T. XXV. Z. IV. S. 289—304; Z. V. S. 381—402; Z. VI. S. 481—498; Z. VII. S. 577—595.
48. Wacław z Oleśka. [Zaleski W.] *Pieśni polskie i ruskie ludu Galicyjskiego*. Lwów, 1833. 523 s.
49. Wajgiel L. Rys miasta Kołomyi. Kołomyja: Drukiem H. Zadembskiego i spółki, 1877. 114 s.
50. Zap K. Cesty a procházky po Halické zemi. *Zrcadlo života na východní Ewrope*. Praha, 1863. Sv. III. 235 s.

III. Монографії та статті

51. Артюх Л. Ф. Українська народна кулінарія (Історико-етнографічне дослідження). К., 1977. 183 с.
52. Бойчук Х. Весільна обрядовість Городенківщини (за матеріалами експедиції 2016 р.). *Народознавчі зошити*. 2017. № 1. С. 154–159.
53. Борисенко В. Весільні звичаї та обряди на Україні: історико-етнографічне дослідження. Київ: Наукова думка, 1988. 192 с.
54. Борисенко В. Особливості трансформації весільного обряду українців карпатського регіону на початку ХХІ ст. *Етнічна історія народів Європи*. К. 2013. №33. С. 10–15.
55. Борисенко В. Сімейна обрядовість українців ХХ – початку ХХІ ст. К.: Видавництво ІМФЕ, 2016. 256 с.

56. Босик З. Родинна обрядовість: трансформація та архетипові мотиви весільної обрядовості Середньої Наддніпрянщини: монографія. К.: НАКККіМ, 2010. 344 с.
57. Вакуленко І. З досвіду використання етнологічного матеріалу на уроках історії України в 9 класі загальноосвітньої школи. *Етнічна історія народів Європи*. 2017. № 24. С. 142–145.
58. Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології. Київ: Мистецтво, 1995. 336 с.
59. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. Т. 1. К.: Оберіг, 1991. 456 с.
60. Геннеп А. Обряди переходу. Систематическое изучение обрядов. М.: «Восточная литература» РАН, 1999. 198 с.
61. Герус Л. «Колач» у весільному обряді покутян кінця ХІХ – початку ХХІ століття: пластичне вирішення, символіка, функції. *Народознавчі зошити*. 2017. № 1. С. 160–170.
62. Гонтар Т.О. Народне харчування українців Карпат. К., 1979. 140 с.
63. Горошко-Погорецька Л. «Тулися міх до міха, а торба до торби» (передвесільні звичаї на Покутті). *Народознавчі зошити*. 2019. № 3 (147). С. 580–590.
64. Горошко-Погорецька Л. Звичаї, обряди і повір'я, пов'язані з вінчанням молодят на Покутті. *Народознавчі зошити*. 2023. № 1 (169). С. 58–69.
65. Гошко Ю. Сім'я в Карпатах та на Прикарпатті. Звичаєве право населення українських Карпат ХІV – ХІХ ст. Львів, 1999. С. 227–242.
66. Грушевський М. Початки громадянства: (генетична соціологія). Institut Sociologique Ukrainien. [Відень]: [Укр. Соціол. Ін-т], 1921. 328 с.
67. Гузій Р., Вархол Н., Вархол Й., Остапик О. Весільні обряди. Лемківщина: історико-етнографічне дослідження: у 2 т. Львів: Інститут народознавства НАНУ, 2002. Т. 2. Духовна культура. С. 75–93.
68. Драбчук І. Сілецьке весілля. Івано-Франківськ: СІМІК, 2008. 96 с.

69. Єрмаков І.Г. На шляху до школи життєвої компетентності: проектний підхід. *Метод проектів: традиції перспективи, життєві результати: практико-зорієнтований зб.* К.: Департамент, 2003. С. 15–29.
70. Здоровега Н. Нариси народної весільної обрядовості на Україні. Київ: Наукова думка, 1974. 160 с.
71. Здоровега Н. Народні звичаї та обряди. *Бойківщина: історико-етнографічне дослідження.* К.: Наукова думка, 1983. С. 232–248.
72. Ісаєєв Г. Метод проектів – ефективна технологія навчання. Підручник для Директора. К.: Плеяди. №9-10. 2005. С.4-10.
73. Кожолянко О. Збереження національної ідентичності українців у весільній обрядовості в ХХ – ХХІ ст. *Галичина.* 2010. №17. С. 77–82.
74. Конопка В. Весільний обряд на Покутті (етнографічні матеріали із с. Долішне Залуччя Снятинського та с. Поточище Городенківського районів Івано-Франківської обл.). *Народознавчі зошити.* 2019. № 5 (149). С. 1342–1357.
75. Королько О. Весільні обрядово-звичаєві традиції Покуття і Гуцульщини на початку ХХ ст.: порівняльний огляд. *Снятин, Снятинщина: історія і сьогодення. Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 850-річчю міста Снятина на Покутті.* Снятин: ПрутПринт, 2008. С. 77–84.
76. Косович О. Проектна діяльність як одна з форм інноваційних методичних технологій навчання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Ужгород. 2015. Вип. 22. С. 76–78.
77. Костюк Л. Передвесільна звичаєвість Галичини другої половини ХХ – початку ХХІ ст. *Україна–Європа–Світ.* Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. Вип. 6-7. С. 45–67.
78. Кувеньова О. Громадський побут українського селянства. Історико-етнографічний нарис. К.: Наук. думка, 1966. 136 с.
79. Кушнір В. Г., Петрова Н. О. Традиційна весільна обрядовість українців Одещини (20 – 80-ті рр. ХХ ст.). Одеса: Гермес, 2008. 256 с.

80. Лозко Г. Весільна обрядовість. Українське народознавство. К. 2005. № 3. С. 7–29.
81. Марусик П. «Белелує, колиско моя!» Історія, етнографія, побут Покутського села. Галич, 2000. 217 с.
82. Марчук З. Українське весілля: генеалогія обряду. Поділ.-Волин. Народознав. Центр. Рівне: Волин. Обереги, 2004. 84 с.
83. Матушенко В. Сучасне весілля в контексті української обрядової культури: монографія. К.: Стилос, 2009. 232 с.
84. Мисевич О. Український весільний обряд у Бойківщині. Нью-Йорк, 1979. 94 с.
85. Мовна У. Семантика меду у весільному ритуалі українців Карпат і Прикарпаття. *Матеріали до української етнології*. К., 2004. Вип. 4 (7). С. 93–99.
86. Паньків М. Весілля у селі Вербівцях на Городенківщині. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 108 с.
87. Паньків М. Весільна атрибутика Покуття. Ямгорів. 2011. Ч. 18-19. С. 228–233.
88. Покуття: історико-етнографічний нарис. Авт. Ідеї В. Марчук; гол. ред. А. Королько; рец. Г. Кожолянко, О. Сухий, В. Нагірний. Львів: Манускрипт, 2010. 456 с.
89. Пономарьов А. Дошлюбне спілкування молоді: історико-етнографічне дослідження. К.: Видавництво незалежного культурного центру «Доля», 1994. С. 160–175.
90. Слободян Н. Гринівецьке весілля. Ямгорів. 2008. Ч. 15. С. 172–216; 2009. Ч. 16-17. С. 220–225.
91. Стрижевська Н. Сучасне весілля у Сопові. *Матеріали круглого краєзнавчого столу «Коломийська Гуцульщина»*. Коломия, 2006. С. 68–74.

92. Сумцов Н.Ф. Религиозно-мифическое значение малорусской свадьбы. К.: Тип. Г.Т.Корчак-Новицкого, Изд. ред. «Киевской старины», 1885. 210 с.
93. Сявавко Є. Сімейна обрядовість. *Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження*. Київ: Наукова думка, 1987. С. 302–319.
94. Тафійчук М. Ключівський весільний вінок. *Матеріали круглого краєзнавчого столу «Коломийська Гуцульщина»*. Коломия, 2006. С. 36–38
95. Триняк Л. Весільна обрядовість на Покутті в українській етнографічній спадщині другої половини ХІХ – початку ХХ ст. *Гілея: науковий вісник*. 2016. Вип. 114. С. 24–28.
96. Федущак М. Дівочі вінки та квітальні весільні атрибути. Івано-Франківськ. 2011. С. 55–101.
97. Чернышев Н. К вопросу о «парубоцтве», как особой общественной группе. *Киевская старина*. К., 1887. Т. ХІХ. С. 491–505.
98. Ястребовъ В . Свадебные обрядные хлебы въ Малороссии. *Киевская старина*. 1897. Т. LIX. № 11 (ноябрь). С. 281–288.

IV. Підручники і методичні посібники

99. Кожелянко Г. К. Етнологічні експедиції та студентська етнографічна практика: Навчальний посібник. Чернівці – Вижниця: Черемош, 2010. 324 с.
100. Королько А. Програма «Історичне краєзнавство» (для студентів закладів вищої освіти). Основний рівень. *Програми з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого та військово-патріотичного напрямів. Збірник програм / заг. ред. М.Ю. Косило, В.Є. Кімакович*. Івано-Франківськ: «Фоліант», 2018. С. 77–94.
101. Пометун О. Пироженко А. Інтерактивні технології. Київ: Освіта, 2002. 250 с.
102. Савченко О.Я. Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти. К: К.І.С, 2004. 157 с

103. Старєва А.М. Методика навчання історії: особистісно орієнтований підхід./навч. метод. посіб. Миколаїв: Іліон, 2007. 152 с.

ДОДАТКИ

Додаток А. Етнографічний питальник до теми: “Весільна обрядовість Покуття кін. ХІХ – п. п. ХХ ст.”

1. Де відбувалось знайомство молоді (“вечірниці”, “вулиці”)?
2. Який шлюбний вік дівчат / хлопців встановлювався народною традицією?
3. У скільки років починали вважати “старими дівками чи легінями”?
4. Які особливості вибору пари були у Вашому селі (матеріальний стан, громадська думка)? Які народні приказки з цього приводу Вам відомі?
5. У які періоди року, дні традиційно влаштовували весілля? У які заборонялося? Чому?
6. Як проводились «сватання» і «заручини» у вашому селі?
7. Як проходили “свати”? Хто йшов сватати дівчину?
8. Яка роль чоловіка-свата? Кого обирали на цю роль? Як його називали?
9. У які дні та в яку пору доби приходили “сватачі”? Що вони з собою приносили?
10. Які забобони пов’язані із приходом сватів (перехід з порожнім відром)?
11. Чи обговорювали на сватанках “придане”, “часть”, “віно”?
12. Як показували згоду на одруження (рушники, потискання рук сватами)?
13. Що відбувалося у разі відмови дівчини? Що вона вручала у знак відмови?
14. Чи відбувалась в такому разі гостина? Як відданиця поводитись при сватанні?
15. Чим відзначалась поведінка засватаної дівчини? Ходила на вечорниці чи сиділа вдома?
16. Як відбувалися «обзори»? Що тут обговорювали? Чи оглядали господарство? Чи йшли на обзори і до хлопця і до дівчини?
17. Як фіксувався намір про одруження? Як йшли подавати “оголоски”? Що робили в церкві?
18. Чи була обов’язковою перевірка здоров’я наречених?
19. Які особливості в одязі чи поведінці наречених від заручин до шлюбу (вінок, квітка)?
20. Вам відомі якісь журливі пісні про насильну видачу дівчини заміж батьками?
21. Коли запрошували на весілля? Хто йшов скликати гостей? Чи молоді самі просили на весілля чи це робили їхні дружка та дружба? Чи мали вони на грудях квітки?
22. Які тексти весільних запрошень Вам відомі?

23. Як називали молоду (пані-молода, млада, княгиня...)? А відповідно молодого?
24. Як називався день перед весіллям (“гуски”, “заграванки”, “заводини”, “вінки”, “голубці”)?
25. Хто туди приходив? Що приносили односельчани та сусіди?
26. Яка роль музикантів? Яку музику вони грали? Які інструменти мали?
27. Що робили у цей день? Чи ходили по барвінок і плели вінки? Чи це робили зранку в день весілля?
28. З чого плели вінок молодим (барвінок чи розмарин)?
29. Якою була процедура збирання барвінку? Хто був присутній? Хто зривав?
30. Чим посипали місце, де ріс барвінок (пшениця, мед, гроші)?
31. Які забобони пов’язані зі збиранням барвінку? Яка його обрядова роль?
32. Чи існував “живий” і “мертвий” барвінок?
33. Хто сплітав віночки? Що у них влітали? Чому? Розкажіть про цей процес.
34. Чи плели вінки для дружок?
35. Які пісні співали при вінкоплетінні?
36. Чи зберігали вінки після весілля? Скільки часу, де?
37. Чи виготовляли квітки (“богрейди”) молодому і дружбам?
38. Чи виготовляли весільне знамення (“курагов”, “прапорець”, “заставу”, “деревце”)? Як і з чого його робили? Чим прикрашали (хустки, барвінок, квіти, дзвіночок)?
39. Як називався обрядовий хліб (“перець”, “верченик”, “крученик”, “колач”)?
40. Яка його роль? Хто випікав? Які прикмети з ним пов’язані (тріснув, згорів)? Чи вимагалась обрядова тиша при його замішуванні?
41. Чи обдаровували тоді родину молодого / молодої? Що дарували?
42. Доки тривало гуляння у переддень весілля?
43. Скільки днів тривало весілля? Як йменувались ці дні?
44. Що одягали молоді? Які атрибути нареченого та нареченої? Чи мало бути щось нове, чуже і старе у їх одязі?
45. Чи одягали прикраси на молоду?
46. Чи залишали комір та манжети на сорочці молодого розстібнутими?
47. Чи побутувала традиція надмірної одягнутості молодих (дві сорочки, чотири плати, два кожухи)? Чи був звичай одягати гуню чи гуглю не залежно від пори року? Чи знімав молодий шапку?
48. Чи були заборонені елементи одягу для молодих?
49. Які забобони пов’язані з одягом наречених?
50. Як їх захищали від злих очей?

51. Хто приходив з самого ранку? Хто йшов за молодою: молодий чи лише дружби?
52. Хто чекав на воротах? Чи були вони перегороджені? Чим саме? Чи побутувало проведення “викупу”?
53. Скільки пар дружок і дружбів було на весіллі? Кого запрошували? Які їхні атрибути? Які були особливості їх одягу та аксесуарів (квітки, палиці)?
54. Яка роль старости? Хто виконував його роль?
55. Чи закривали обличчя або зав’язували очі нареченій при приїзді молодого?
56. Чи відбувався обряд підміни молодої?
57. Як “заигрували”, “витанцьовували”, “викручували”, “обертали” молодих?
58. Як своїх дітей благословляли батьки? Чим обсипали наречених та гостей?
59. Хто клав вінки на голови молодим?
60. Як молодих виводили з хати? Чи побутував обряд “виводу”?
61. Чи вів староста наречених за хустку?
62. Як зустрічались молоді, якщо йшли до церкви окремо?
63. Якою була процедура вінчання? Чи “божилися” молоді? Чи обмінювались обручками?
64. Чи зв’язували їм руки? Чи тримали хліб і свічки над їх плечима?
65. Що вгадували за горінням свічок при вінчанні?
66. Чи остерігались місячних у молодої під час вінчання?
67. Як віддячувались священнику?
68. Чи розламували “колач” на виході з церкви?
69. Чи вели наречених з церкви іншою дорогою?
70. Як називали хід молодих чи саму весільну ходу?
71. Чи дозволяли зустріч двох наречених?
72. Куди йшли після церкви: до молодої чи кожен до своєї хати?
73. Як батьки зустрічали процесію на воротах? В чому були одягнені? Чим обсівали?
74. Чи перелізали молоді через стіл?
75. Які страви подавали на весіллі?
76. Чи була заборона танцювати і їсти для молодих? Які специфічні страви готували для молодих (маленькі голубчики, варені яйця, солодке молоко, смажена курка, мед)?
77. Чи їли молоді однією ложкою з однієї миски?
78. Чи була традиція заборони їсти для матері молодої?
79. Чи мала молода плакати на весіллі? Чи було це ритуальною вимогою?
80. Коли молодий приходив за молодою? Як вона збиралась до його хати?

81. Як зустрічали невістку у молодого? Як її заводили до хати? Чи заносили на руках? Чи клали щось під поріг?
82. Які обряди із символікою плідності відбувалися у молодого? Чи вели молоду в хлів?
83. Чи робила щось невістка, аби зжити зі світу батьків молодого?
84. Чи зафіксовано у Вашій місцевості обряд годування молодої свекрухою?
85. Як відбувався “пропій”, “дарованка”, “дарівщина”? Що дарували гості? Чи дарували дружби і дружки?
86. Які розіграші та забави проводились на весіллі? Що можете розповісти про жарти старости та кухарки?
87. Чи крали молоду? Яким був викуп?
88. Коли привозили “придане”? Що до нього належало? За чим визначали багатство невістки?
89. Як називали гостей молодої, що везли придане (“приданці”, “пропиці”)?
90. Чим обдаровували родичів молодого?
91. Як проходив обряд зняття вінка та завивання хусткою нареченої? Чи побутувало розплітання коси та одягання чіпця? Скільки хусток одягали на молоду? Хто проводив цей обряд?
92. На чому сиділа молода (кожух, подушка)?
93. Чи існував у Вашій місцевості танець молодої (“меньоссонь”, “шоровий”, “продажній”)? Як він проводився?
94. Які весільні пісні Ви знаєте?
95. Як розшивали весільне знамення?
96. Чи відомий Вам обряд руйнування печі?
97. Чи відомий Вам ритуал вмивання молодих на річці чи біля колодязя?
98. Чи використовувались при цьому монети, зерно?
99. Коли завершувалось весілля?
100. Які особливості першої шлюбної ночі?
101. Які забобони пов’язані з весіллям (присідання пальців молодою, дії, пов’язані з народженням хлопчиків)?
102. Які обрядові дії спрямовувались на одруження дружок та інших незаміжніх дівчат на весіллі?
103. Як проводились “поправки”? Скільки днів вони тривали? Хто приходив на гостину? Як віддячувались кухаркам?
104. Чи робили сценки з переодяганням?
105. Що вдягали молоді на другий день? Чи починала одружена жінка вдягати якісь нові компоненти одягу?
106. Які пісні співали на “поправках”?

107. Чи проводились у Вашій місцевості “вивід” та “колачини”? Що тут особливого?
108. Які дії виконувала невістка в перший день у новій хаті (підмітала, розпалювала піч, ходила по воду, готувала сніданок)? Чи практикувалось руйнування хатнього порядку, розкидування сміття сусідами?
109. Чи траплялись випадки, коли молоду невістку певний час не пускали додому? Чому?
110. Згадайте прислів'я, приказки, примовки, що стосувалися весілля.
111. Чи маєте Ви старі фотографії з весілля?

[99, с. 218-222].

Додаток Б. Фольклорні матеріали

Б. 1. Пісні, які виконували під час обряду покладання вінка на голову молодій

*Ой ненечко (дєдику) голубочко.
Пригладь мені головочку.
Біленькими рученьками.
Срібними гребінцями.
І дрібними слізеньками.*

*Ой в вівторок рано
Море си розіграло.
Ой не так то море грає,
Як молода потопає.
Молоденьтя потопає,
На дєдика покликає:
Ой, дєдику, ваша воля,
Вірятуйте з сего моря.
Ой як буде Божя воля,
Вірятую тебе з моря [2, арк. 3].*

*Ой лежєв барвін, барвінковіч...
Паде руточка, паде,
Гєдичок віночок кладе,
Ненечка поправляє,
В село віріжає.
Ой у село віріжає на весіле просити,
Найменші си дитиночці вклонити.
Ой лежєв барвін, барвінковіч...
Ой з-за гори бай сонечко Сіяє,
Чос на мене мій дєдичок ззирає.
Не ззирајси, мій дєдику, на мене,
Не зносила я віночка у тебе.
Аж мені купив сам молодий у Львові
[9, арк. 4].*

Б. 2. Повернувшись із церкви біля будинку молодих співали:

*Чому, нене, не виходиш,
Чому нас си не питаєш,*

*Чи ми добре тай згостили,
Чи молоді шлюб узили?*

*Ой ми гаразд із гостили.
Бо молоді шлюб узели.
Ой ми гаразд, ненько, гаразд,
Будеш мати зятя зараз.*

*Вийди, нене, проти мене.
Із круглими колачами,
Із добрими думочками.*

*Вийди, гедю, протів мене
З плетеними колачами,
З добрими гадочками...
Чому ти си нас не питаєш,
Шо-с ми си так забарили;
Шо-с ми си так забарили,
Чи добре ми там згостили.
Гаразд, гедю, гаразд,
Будеш мати зетя зараз
[12, арк. 4-6].*

**Б. 3. Пісні, які виконували бояри під час ходи весільного почту
молодого за молодою:**

*Гой мати сина віріжала до молодої,
Та рано й рано:
– Ой не пий, синку, першую чистку,
Та рано й рано,
Ой вісип, синку, коневі в гривку,
Та рано й рано.
Першая чистка, чьом, зчірована,
Та рано й рано.*

*Ой упали сніги, морози
Йа в полі,
Йа зморозили, чьом, старосточку та й коня.
Ой сваточки дали ему шишечку меду та й вина,*

*Аби відтановити старосточку та й коня.
Ой дали ж єму шишечку меду та й вина,
Відтановили, чьом, старосточку та й коня.*

*Ой упали сніги морози
Йа в полі,
Йа зморозили, чьом, дружбочку та й коня.
Ой дружбочки просі бога Світого,
Аби відтановити дружбочку та й коня.
Дали єму [шишечку] меду та й вина,
Відтановили, чьом, дружбочку та й коня
[37, с. 197].*

Б. 4. Пісні, які виконували гості молодії, приймаючи послів молодого:

*Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Першії послі прийшли,
Шоби їм дати, дати вісти,
Дати їм їсти, пити,
Би вміли говорити.*

*Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Та й з-за гори та й сонечко
Сіяє,
Молоденька післанчики витає.
Витай же їх, молоденька,
Тихенько,
Уже, уже твій миленький близенько.
Витай же їх, молоденька,
Та й гаразд.
Та й меш мати миленького та й зараз.*

Пісня, яку співали бояри перед ворітьми молодії:

*Ой стій, зятю, за ворітьми
На зеленім папороти:
Хоть най на ті сніжок іде,
Хоть най на ті метіль мете,
Та й на коні білогриві,
На бояри чорнобриві,
Ой на коні фостачі,*

*На бояри вусачі,
На коні воронії,
На бояри молодії*
[7, арк. 3-4; 10, арк. 3].

Б. 5. Пісні, які супроводжували обряд «скуповування» дружок:

*Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой на горі овес рісний,
Ой наш дружбочка дуже пишний:
Шо посєгне у кишеню,
То вісєгне гроший жменю.*

*Мало, дружбочко, мало,
Нам би си більше здало.
Ми по селу ходили,
Підківки погубили,
Треба нам більше дати,
Чобітки підкувати*
[3, арк. 4].

Б. 6. Пісні, які супроводжували «викуп» молодої:

*Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
– Братчіку, ремісничку,
Не дай свою сестричку –
Прав собі чірвоного Від пана молодого.*

*Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
– Братчіку, писарчіку,
Ци ти вмієш писати?
Ци ти вмієш писати,
Шо би ти за то дати?
– Дайте ми червоного,
Від пана молодого.*

*Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Не будь, братчіку, квапен,
Та й не будеш утратен –*

*В зятя гроший сила,
Сестриця тобі мила*

[6, арк. 4].

Б. 7. Пісні, які виконували під час переїзду молодої до молодого:

*Дала-с мене, моя ненько,
Та дала, та дала,
Якби тоту колопеньку
У болото вхала.
Та як тоті колопеньці
У болоті мівко,
Та так мені, моя ненько.
За нелюбом гірко.*

*Та дубино зелененька.
Лиш похолітайси,
Дала-с мене за нелюба –
Світку, скоротайси!
Та дубино зелененька,
Лиш поколишиси,
Дала-с мене за милого –
Світку, продовжиси!*

*Дала-с мене моя мати
За діда старого,
Казала-с так шінувати,
От як молодого.
Біди, дідьку, йа з болота,
Озми з діда душу –
Завісь, завісь з діда душу На колючу грушу.
Буде вітрець повівати,
Галузков хітати,
Буде старий памнітати,
Як молоду брати.*

*Бреди, діду, бреди, діду,
В Дунай по калину,
Я молода, як ягода,
За калинов гину.
Та забрів дід, та забрів дід,
А дівчина стала –
Та й тогди си до милого скоро усміхала.*

Уже дідови старому чупринка сплинула –
 А дівчина молоденька в долоні сплеснула.
 Уже тот дід, уже старий уже й утопивси,
 А тот кликав, тот ї милий,
 Із нев оженивси.
 Вже дідови та й старому
 Сріблу трунву тешуть, –
 А дівчині молоденькій,
 На весіллю плешуть
 [5, арк. 4; 8, арк. 3-5].

Б. 8. Пісні, які співали бояри після «прощі» молодих:

Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
 Ой у гору та й голубе
 Гніздо в'є,
 Ой тут наша молоденька поклін б'є,
 Гедикові та й ненечці дєкує,
 Шо вни її згодували,
 До доброго розумочку привели.

Ой підвеласи чорная хмара
 Над нами –
 Вібирайси, грешная панно,
 Іа з нами.
 – Стійте, погодіт, грешні бояри,
 Над нами,
 Гой, вібіруси, гой, не боюси,
 Йду з вами.

Ой маю я си з своїм гедиком правдати,
 Ци схоче мені штири воликі бай дати
 [6, арк. 4; 11, арк. 2-3].

Б. 9. Пісні, які співали під час «пропою»:

Сіли пропійці, сіли,
 Аж си здрігнули стіни;
 А ше си гірше здрігнут.
 Як си пива нап'ют.

Теца в зєтя влюбила,
 Єму жупан купила

*З широкими полами,
Йа з довгими рукавами.*

*Ой ми були на пропою,
Там ми їли бараболю
Та й греччині паланиці
За хороші молодиці.*

*Була ненька на пропою
Та пропила доньку свою,
За порцію горівки пропила ї навіки.*

*Куда маточка ішла,
За нев руточка зійшла;
Руточка зелененька,
Маточка молоденька.*

*Дружбочко, Васильчіку,
Городи кошарчіку
Та на тоті вівці,
Шо переп'ют пропійці.*

*Ой ми прийшли знати,
З ким ме молодий спати?
Молодий з молодюю,
А дружба з кочергою.*

*Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой за все нам гаразд,
Лиш за одно гідно,
Шо молодої не видно.
Ци сте її де стояли,
Ци сте в міх зав'їзали?
Віпустіт її з міха,
Най нам буде утіха
[2, арк. 4; 9, арк. 4].*

Додаток В.

План-конспект уроку з предмету історія України

Урок 53

9 клас

Тема: «Наш край в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. (крізь призму традиційної весільної обрядовості)»

Мета:

навчальна:

- ознайомити учнів із традиційною весільною обрядовістю Снятинщини; / *інформаційна*
- сформувавши в учнів уявлення про українські традиційні обряди та звичаї, пов'язані із дошлюбним спілкуванням молоді; / *інформаційна*
- визначити специфіку власневесільних та після весільних завершальних обрядів; / *інформаційна*
- забезпечити засвоєння учнями елементів методології здійснення польових досліджень; / *інформаційна розвивальна:*
- розвивати пам'ять учнів, набути під час повторення та вивчення навчального матеріалу (на основі письмових та усних відповідей, вправи «Займи позицію», «Асоціативний куц», «Снігова куля», «Мозковий штурм», «Передай естафету»); / *інформаційна, логічна*

- сформувати критичне мислення на основі прогнозування та відповідних запитань («Мозковий штурм», «Ситуаційний аналіз»); / *логічна*
- розвивати вміння працювати в групах (групова персоніфікація «Займи позицію») / *інформаційна, логічна*
- формувати навички роботи з ілюстраціями (фото весільних обрядів/ атрибутів); / *інформаційна, логічна*
виховна:
- виховувати толерантне ставлення до іноетнічних культур, розуміння мозаїчності і рівноцінності народів, їх звичаїв, обрядів, традицій / *громадянська, соціальна, інформаційна*
- виховувати шанобливе ставлення до української культури як частини загальноєвропейської культури (на основі морально-етичних норм, присутніх у традиційній весільній обрядовості);/ *культурознавча*
- виховати шанобливе ставлення до подій минулого на основі пояснення важливості духовної культури, зокрема архаїчних звичаїв та вірувань в житті народу / *інформаційна, громадянська*
- підвести учнів до висновку про самоцінність людських якостей (на основі фактів про побутове та соціальне життя); / *інформаційна, громадянська*
- виховання прагнення до прекрасного (на основі весільних фотографій) / *культурознавча, інформаційна*
- виховувати виконавську дисципліну, акуратність, охайність (на основі групової персоніфікації) / *громадянська, інформаційна, соціальна*

- виховувати почуття колективізму (на основі групової персоніфікації); / *інформаційна, громадянська, соціальна*
- формувати комунікативну компетентність шляхом усних відповідей, міркувань («Асоціативний кущ», «Мозковий штурм», «Снігова куля»); / *мовленнєва*

Тип уроку: урок – проєкт

Обладнання: весільні фото, документальні етнографічні джерела, інтерактивні пристрої

Основні дати:

- **остання чверть XIX** – початок активного етнографічного вивчення Снятинщини;
- **середина XX ст.** – стійке збереження на Снятинщині традиційної весільної обрядовості;

Основні терміни: традиційна весільна обрядовість, Покуття, звичаї, обряди, магія

Основні історичні постаті: відомі етнографи – О. Голубовичева, І. Волошинський, В. Равлюк, О. Кольберг.

План уроку

1. Методологічні основи опитування як головного способу отримання етнографічних даних.
2. Передвесільні вірування та обряди.
3. Власне весільні вірування та обряди.
4. Завершальні весільні вірування та обряди.

Доза часу	Етап уроку	Навчально-виховна діяльність вчителя	Навчально-виховна діяльність учня	Примітки
2 хв	I. Організаційний	Привітання з учнями, перевірка присутніх. Доброго дня! Я радий Вас всіх бачити та чути. Як ваш настрій? Як ваші справи? Всі здорові? Головне бережіть себе. Урок у нас сьогодні буде насичений цікавими елементами, сподіваюсь для кожного продуктивний. Хто буде активним, той отримає додаткові бали. Розпочинаємо	В традиційних віруваннях та обрядах живе душа народу (німецькі філософи XIX ст.).	логічна
5 хв	II. Перевірка домашнього завдання	*Виконання учнями завдань	Вправа «Снігова куля» Спробуйте згадати якнайбільше термінів з тем про українську культуру разом із їхніми визначеннями. (всі учні)	Залучено всі
3 хв	III. Мотиваційний етап	 <p>Зверніть увагу на цю піраміду Маслоу Вказано потреби без яких людина не може повноцінно жити, і можемо звернути увагу на те</p>	<p>*Як гадаєте для чого потрібно вивчати культурні надбання минулого? (всі учні) Метод «Мікрофон»*розгляньте зображення</p> <p>Вправа «Асоціативний куш» (всі учні) - Які асоціації виникають у вас при перегляді зображення?</p> 	Аксіологічна/ логічна

		що на її вершині знаходяться поняття «творчість» «моральність», які споконвіку були прикметні для українського народу і знайшли втілення у традиційних обрядах та віруваннях		
5 хв	IV Актуалізаційний етап		<ol style="list-style-type: none"> 1. Яку епоху ми зараз вивчаємо? 2. Які характерні риси української культури цієї епохи? 3. Які традиційні вірування і обряди рідного населеного пункту вам відомі? 4. Як гадаєте для чого потрібно вивчати культурні надбання минушини? / Всі учні *Прокоментуйте вислів 	Хронологічна логічна аксіологічна логічна
20 хв.	V Етап вивчення нового матеріалу	<p>Ознайомлення учнів із основними видами етнографічних джерел</p> <p>Поверхнєве ознайомлення із основними методами дослідження за допомогою яких ведеться збір та опрацювання даних про традиційні звичаї та обряди</p>	<p>*Питання до учнів. Як ви вважаєте, які з перелічених джерел є найбільш достовірні? Чому?</p> <p>Які етнографічні матеріальні джерела є у вас вдома?</p>	Логічна

		<p>Специфіка опитування як методу збору польових даних. Основні етапи роботи: Формування квестіонаріуша відповідно до обраної тематики. Опитування респондентів з одночасним фіксуванням діалогу на аудіотехніку. Детальне прослуховування і транскрибування – перенесення вербального компонента в текстовий формат із збереженням діалектних особливостей говору. Паспортизація отриманих свідчень, їх передача на зберігання в архівну установу. Типологізація, аналіз і синтез нагромаджених польових даних, формування на їх основі тексту науково-дослідної роботи.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Культурно-освітній</u> /інформаційна 	<p>Що вам відомо про методи дослідження? Як ви вважаєте: чи можна в історії маніпулювати фактами? Як ми можемо перевірити (верифікувати) отриману інформацію?</p>	<p>Логічна</p>
--	--	---	---	----------------

		<p>Мотиваційна та настановча бесіда, про важливість традиційного українського весілля. «Чоловік тричі дивний буває: як родиться, жениться і вмирає», - говорить народна мудрість. Тричі за життя на честь людини відбуваються величні дієства. Тричі кожному з нас випадає перша роль у одній із цих дивовижних вистав.</p> <p>Коли граємо першу, радісну, то ще не здатні оцінити її.</p> <p>Як приходить година третьої, останньої, то всі стаємо дивно схожі, незалежно від титулів чи статків.</p> <p>То, може, найдивніша людина все-таки у день свого весілля. Бо й сама вистава є дивом – учасники її і глядачі, й актори водночас. Скільки тут артистизму! А яка різнобарвна палітра людських почуттів!</p> <p>Формування груп для проведення дослідження.</p> <p>I група – «Краєзнавці»</p> <p>II група – «Мовознавці»</p> <p>III група – «Етнографи»</p> <p>Вчитель роздає кожній групі етнографічний опис В. Равлюка під назвою «Весілля в селі Орельці Снятинського повіту на Станіславщині».</p> <p>Вчитель розприділяє тематику і змістове наповнення проектів між групами.</p> <p>Перша група – отримані свідчення про основні</p>	<p align="center">«Мозковий штурм»</p> <p>*На вашу думку з чого починається традиційне весілля. (Всі учні)</p> <p>*Чому день весілля розпочинається з благословення батьками молодят?</p> <p>Учні слухають народні приповідки про весілля і озвучують свої трактування їх змісту («Най буде і сова, лиш би з другого села», «У газди візьмеш – газдов будеш», «Сліпе, криве, лиж би чуже»).</p> <p>Учні уважно вивчають етнографічний опис і на його основі готують проект-презентацію.</p>	<p>Логічна</p> <p>Аксіологічна</p> <p>Логічна</p> <p>Інформаційна Аксіологічна</p>
--	--	---	---	--

локальні ритуали, які зазвичай здійснювалися в рамках передвесільної обрядовості: вечорниць, вулиць, гойдалок, сватання, заручини, узгодження посагу, весільних обдаровувань, випікання обрядового хліба, збору барвінку та інших атрибутивних предметів, урочистих записин на весілля.

Друга група – інформація, яка стосується власневесільних обрядів: записин на «деревце», післяобіднього угощення – «зачинане», «деревце», специфіка прикрашання весільного «деревця», другого вечора весілля – «гуски», одягання молодих до шлюбу, урочисте розплітання коси нареченої, батьківське благословення, хода до шлюбу, обдаровування молодих весільними дарунками («повниця»/«частунок»), ходу молодого і його почту за молодою, обрядодій із «колачем» «дивуном», «викупу», розвивання «рантуха», жбурляння прутів через хату, «виводини» – обрядодії, які супроводжували переїзд молодої молодого, збирання молодої до молодого, записин на «пропій».

Третя група – відомості про «пропій», завивання молодої в хустину, походу до «виводу», розрізання й розподілу між гостями «колача-дивуна», завивання в коморі молодої в перемітку, рефлексій з медом та «колачем», перегулювання з молодою, обдаровування молодим батьків молодої, угощення «відгризин»/«відгостин», обряди заплітання та повторне покривання голови молодої, повторний обряд роздачі короваю, перша шлюбна ніч молодят, фізичного розподілу спадку-віна, Служби Божої за здоров'я новоствореної сім'ї.

Під час того, як одна із груп презентує проект, учасники двох інших груп конспектують ключові слова і формують свої запитання до доповідачів.

Логічна /
інформаційна

6 хв	VI. Закріплення та систематизація знань	<p>Перевірка знань учнів за допомогою гри «Відгадай предмет на фото». Мета гри полягає у перевірці рівня засвоєних знань під час підготовки та презентації проєктів. Клас поділяється на три групи. Лотами гри є фотографії традиційного снятинського весілля (весільні чини, весільний почт, одяг та інша атрибутика).</p> 	<p>Гра «Естафета» Кожен учень повинен назвати 1 термін/1 асоціацію/цікавий факт, який стосується нашої сьогоденної теми і передати естафету своєму однокласнику.</p>	Логічна /інформаційна
------	---	---	---	-----------------------

3 хв	VII. Висновки	Підсумки уроку учні підводять самотужки за наданим планом.	Бліц-опитування за змістом проєктних виступів (пояснення наступних понять: «гуски», «пропій», магія).	Логічна/ інформаційна/ аксіологічна
1 хв	VIII. Домашнє завдання		Кожна із груп готує до своїх проєктів відео презентації та проводить згідно із наданим вчителем запитальником (наявний в додатку і стосується традиційної весільної обрядовості) опитування двох старожилів.	

